

ЛИСТ ПРАВОСЛАВНЕ
ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ

Година шеснаеста

Број 1

Нови Сад

О Васкрсу 2020.

Бесплатан примерак

*Христос васкрсе!
Ваистину васкрсе!*

Са благословом Његовог Преосвештенства
Епископа новосадског и бачког господина др Иринеја

ВИНОГРАД ГОСПОДЊИ
ЛИСТ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ

Година шеснаеста, број 1
Нови Сад, о Васкрсу 2020.

Уредник
Протојереј-ставрофор Миливој Мијатов

Чланови уредништва
Протојереј-ставрофор Милован Миодраговић
Протојереј Владан Симић
Протојереј Жељко Латиновић
Протонамесник Милорад Мировић
Протонамесник Игор Игњатов
Презвитер Лео Малешевић
Катихета Данило Михајловић

Лектор и коректор
Јелица Недић

Уредништво
21000 Нови Сад
Змај Јовина 4
vinogradgospodnji@gmail.com
www.eparhijabacka.info

Техничка обрада
Татјана Срдић

Штампа
Принт студио ИН, Нови Сад

Тираж
12.000 примерака

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад
271.2 (5)
ВИНОГРАД ГОСПОДЊИ:
Лист православне Епархије бачке
/Главни и одговорни уредник протојереј-ставрофор
Миливој Мијатов. – Год. 1, бр. 1 (1976) – год. 25 бр.
82 (2000); Год. 1, бр. 1 (2001) – Нови Сад : Епархија
бачка, 1976–2000; 2007–. – 29 цм
Лист *Виноград Господњи* излази четири пута го-
дишње. – Први бројеви објављени под насловом:
Драгим мојим парохијанима

ISSN 0353-1783
COBISS.SR-ID 16504322

САДРЖАЈ

ВАСКРШЊА ПОСЛАНИЦА	3
САОПШТЕЊЕ	6
Саопштење за јавност Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве	6
Саопштење Епископа бачког господина Иринеја поводом пандемије вируса COVID-19	6
ОСМИ ДАН	8
Васкрсење Христово – извор живота вечнога.	8
РАЗГОВОР	12
Српска Православна Црква – светионик српскога народа	12
ОЧЕ, ДА ТЕ ПИТАМ	16
Други долазак Христов и Царство будућега века	16
БИБЛИЈСКИ ПОЈМОВНИК	18
Старозаветни патријарх Јаков	18
ИЗ СВЕТООТАЧКЕ РИЗНИЦЕ	19
Беседа на други Васкрс	19
СТАРЕЧНИК	22
Молитва пред Крстом	22
ИЗ ЛЕТОПИСА	24
Храм Рођења светог Јована Крститеља у Бачкој Паланци	24
ПОРТРЕТИ ГОВОРЕ	27
Протопрезвитер Јован Борота (1851 – 1924)	27
ПОВОДИ	29
Између страха и наде	29
Не бој се, само веруј	30
Страдање православних свештеника током Шајкашко-новосадске рације	31
Страдање православних свештеника	33
ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ	35
Алмашка црква – Храм Света Три Јерарха у Новом Саду. Три века историјског сведочења ..	35
ИЗ ШКОЛСКЕ КЛУПЕ	37
АКТУЕЛНОСТИ	39
УПОКОЈ, ГОСПОДЕ	47
СВЕТИЊАМА У ПОХОДЕ	48
НОВА ИЗДАЊА	49
НА ТАЛАСУ ПРАВОСЛАВЉА	51

ВАСКРШЊА ПОСЛАНИЦА

Српска Православна Црква својој духовној деци о Васкрсу 2020. године

ИРИНЕЈ
по милости Божјој

православни Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски, са свим архијерејима Српске Православне Цркве – свештенству, монаштву и свим синовима и кћерима наше свете Цркве: благодат, милост и мир од Бога Оца, и Господа нашега Исуса Христа, и Духа Светога, уз радосни васкршњи поздрав:

Христос васкрсе!

Дан је Васкрсења! Слављем се просветлимо, једни друге загрлимо и рецимо браћо свима, па и онима који нас ненавиде! Васкрсењем опростимо све и тако велегласно запевајмо: Христос васкрсе из мртвих, смрћу смрт поразивши и онима у гробовима живот даровавши!

(Песма са васкршњег јутрења)

Ево нас, браћо и сестре и драга деца духовна, у торжеству и радости великог празника, Васкрса. Данас је празник Васкрсења Господа нашега Исуса Христа – радујмо се и веселимо се! Васкрс је наш највећи празник – празник победе Живота над смрћу, Бога над сатаном, Човека у Христу Исусу над грехом. Христос васкрсе из мртвих! Рецимо то свима и обрадујмо све и свакога, чак и оне који мрзе

ВАСКРСЊА ПОСЛАНИЦА

Њега, Васкрслог Богочовека, и нас, Његово наслеђе овде на земљи, и оне који не верују и још сумњају да је Он Искупитељ и Спаситељ света.

Браћо и сестре и драга децо духовна, суштина тајне Христова Васкрсења је у томе да је „Онај Који јесте“, истовремено Син Божји и Син човечји, већ на Велики Петак, а коначно на дан Васкрсења, победио сатану и сатро његову власт и силу. Смрт и ад су поражени. Свети апостол Павле, у победоносном заносу, пита: „Смрти, где ти је жалац? Аде, где ти је победа?“, а свети Василије Велики, архиепископ кападокијски, наднесен над тајном Васкрса, појашњава речи светог апостола Павла, па каже да је Господ Исус Христос Себе дао у замену смрти, „која је нас, продане греху, држала у ропству и, сишавши крстом у ад, покида окове смрти; и васкрсе у трећи дан, и свакоме отвори пут у васкрсење из мртвих. Он, Христос Господ, вели свети Василије, постаде Првина умрлих, Прворођени из мртвих, да би Он био све и сва, првенствујући у свему.“

Дивећи се чудесном Васкрсењу из гроба, црквени песник пева: „Господе, како си се родио од Пресвете Дјеве и како си васкрсао из гроба, не знамо, али Те славио као Спаситеља и Искупитеља.“ Славећи са њим Васкрсење Христово, и ми се дивимо пред овом великом тајном и певамо: „Христос васкрсе из мртвих! Смрћу смрт победи и онима који бејаху у гробовима живот дарова!“ Попут синова Израилевих, који прешавши Црвено море узнесоше благодарења и хвале Богу и ми, браћо и сестре и драга децо духовна, прошавши кроз тугу и жалост Великог Петка и Велике Суботе и нашавши се у радости Васкрсења, принесимо хвалу Богу и узвикнимо: слава Ти, Господе, Спаситељу и Избавитељу наш, што нас избави из власти греха, смрти и ђавола!

На истини Васкрслога Христа, Који се јавио женама мироносицама, апостолима и другима, ми стојимо и јесмо! Васкрсли Господ Исус Христос је непоколебиви Темelj не само наше вере и наше Цркве већ и свеукупног нашег постојања и свега што јесте. „Ако Христос не васкрсе, онда је узалудна вера наша, узалудно је надање наше, још смо под грехом!“, каже свети апостол Павле. У Васкрсењу је смисао свега што постоји, а без Васкрсења све, па и сâм живот, јесте бесмислен. У Васкрсењу Господа Исуса Христа открива се тајна Оваплоћења Бога Логоса, односно Његовог рођења у Витлејему и Његовог страдања као Јагњета Божјег у Јерусалиму, као

и свега онога што се десило не само у Јерусалиму и Јудеји већ и у целокупној историји света.

У светлости Христовог Васкрсења, браћо и сестре, и ми, христоносни српски народ, сагледавамо себе и своју историју. Ми смо крсноваскрсни народ. Са Христом страдамо и са Њим саваскрсавамо. Сва наша историја је крstonосна и христоваскрсна, смештена између Голготе и Васкрсења. Прошле године смо славили велики јубилеј, Осамстогодишњицу аутокефалности наше Цркве. У том јубилеју смо сагледали сву ширину, дубину и висину нашег постојања у протеклих осам стотина година. Ове, пак, године Благодсти Господње славио 100-годишњицу обновљења статуса Патријаршије наше Цркве. После голготског страдања нашег народа и наше Цркве у 19. веку и у првим деценијама 20. века, митрополије и епархије наше Цркве, расцепкане по територијама претходних царстава и држава, сјединиле су се у јединствену Српску Православну Цркву, чиме је обновљена наша древна Пећка Патријаршија. Био је то благослов Божји нашем народу и нашој Цркви за наше – до тада невиђено – страдање и показано трпљење. Можда га је најбоље исказао свети мученик ђакон Авакум, када је, одбијајући да се одрекне православне вере под претњом мучења и ужасне смрти, ускликнуо: „Срб је Христов, радује се смрти!“ Благословио је Бог наше јединство у борби за победу истине и правде. Благодаћу Духа Светога и снагом непоколебиве вере, наде и љубави обновили смо Пећку Патријаршију на читавом простору на којем живе православни Срби, на радост наших предака, а на понос свих нас.

Претходно смо, драга децо духовна, попут древног Израиља, прошли преко голготâ и страхотâ, преко сињих мора и морских дубина, а потом доживели слободу и јединство. Наша голготсто-пасхална историја нам говори да никад, па ни на Велики Петак, не смео губити веру и наду у Бога. Зар 1915. година није била Велики Петак у нашој новијој историји? Зар 1916. година није била година наше Албанске Голготе? А зар 1917. година није изгледала као наше погребeње и полагање у „плаве гробнице“? И где чуда! Већ следећа, 1918. година, била је година наше победе, наше слободе и нашег васкрсења, а 1920. година – година наше црквене и духовне обнове.

Сагледавајући ово чудесно дело Божје у нашој историји, можемо са Псалмопојцем узвикнути: ве-

ВАСКРШЊА ПОСЛАНИЦА

лики си, Господе, и чудесна су дела Твоја, и нема те речи која је кадра да опева сва чудеса Твоја! Уистину су чудесни догађаји ослобођења и уједињења нашег народа, који претходише обновљењу нашег црквеног јединства и наше Патријаршије. Све нас неумитно подсећа на чудесно избављење синова Израилевих из Мисира, његово лутање по Синају и улазак у Земљу Обећану. Нажалост, после свега тога, опет смо се, својом и туђом кривицом, нашли на историјском распећу, па милошћу Божјом опет васкрсли... И тако, ето, до наших дана!

Док славимо Васкрсење Христово, сетимо се, драга децо духовна, наше браће и наших сестара на нашем мученичком Косову и Метохији! Помолимо се за њих да им Господ подари снаге да својим трпљењем свих безакоња и невоља граде своје и наше спасење, да никад не изгубе веру у крајњу победу Добра и да верују да је Господ, Бог милости и доброте, увек са њима и са свима који иду Божјим путевима!

Исто тако, браћо и сестре, сетимо се наше браће и наших сестара у Црној Гори који трпе велико безакоње и неправду. Безакони „закони“ укинуше истину и правду у Црној Гори. Некада поносна и дична Црна Гора, позната по чојству и јунаштву, данас покушава да нашој Цркви отме оно што је вековима било њено, оно што је читав српски народ са својим владицама, свештенством и монаштвом градио и стварао. Светиње Црне Горе, многе од њих старије од саме Црне Горе, јесу светиње народа и у њима се поје и појаће се кроз векове света Литургија, молитвама светог Василија Острошког, светог Петра Цетињског, светих новомученика пострадалих од небратске руке домаћих богоборца и молитвама свих светих угодника Божјих.

Сетимо се данас наше мученичке браће у Сирији, Ираку и широм света, свих који страдају због људске неправде и похлепе! Једну од најлепших и најзнаменитијих земаља света – Сирију – зло и насиље су скоро уништили. Помолимо се данас за све њих и за све страдалнике да их Господ избави из руку неправедних људи!

Данас се посебно сећамо и поздравом Христос воскрес срдечно поздрављамо нашу браћу и сестре у Украјини, на челу са њиховим митрополитом Онуфријем, свим митрополитима, архиепископима и епископима, монаштвом и свештенством, који су жртве нецрквеног, несаборског и самовласног деловања нашег времена! Помолимо се за њих који

страдају и поверимо их Самом Васкрслем Христу Господу да их спаси и избави из руку безаконика!

Драга браћо и сестре и драга децо духовна,

Овогодишњи Васкрс дочекујемо и славимо у тешким условима, у невољама у каквима смо га ретко кад у прошлости дочекивали и славили. Живимо у данима пандемије која је изненада задесила човечанство. Читав свет је захваћен и угрожен једним вирусом. Да ли ће горди и себични човек данашњице извући икакав закључак из те чињенице? Или ће и даље, без покајања и без љубави, истрајавати на самоубилачком пројекту стварања свог лажног овоземаљског раја у којем нема места ни за Бога ни за човека као боголико, духовно биће? Нашавши се у оваквим невољама, морамо учинити све да себи и другима помогнемо, да разумемо и подржимо напоре и програме надлежних здравствених, санитарних и државних институција које улажу напоре како би нас заштитиле од заразе. Можда нам то тренутно тешко пада, али све што је на општу корист морамо прихватити и подржати, а себе и своје понашање томе подредити. Изнад свега, молимо се Господу Богу да нас избави од ове епидемије и сличних опасности! Молимо се Богу, учествујмо редовно и активно у светој Литургији, кајмо се за своје грехе и водимо рачуна о своме здрављу и здрављу других! Ово је прилика да добро размислимо сами о себи и о читавом свету. Гле, један вирус је уздрмао и бацио на колена читав свет и довео у опасност здравље и животе милиона људи! „Смири се, горди човече!“ – поручио је својевремено Достојевски. Његова порука је, рекли бисмо, актуелнија данас него што је била тада када је изречена.

У радости Христовог Васкрсења имамо све вас, драга децо духовна, вас у отаџбини и вас расејане широм света, у својим молитвама и очински све вас поздрављамо сверадосним поздравом:

Христос васкрсе!

Дано у Патријаршији српској у Београду,
о Васкрсу 2020. године

Ваши молитвеници пред Васкрслим Господом

Архиепископ пећки,
Митрополит београдско-карловачки и
Патријарх српски ИРИНЕЈ
са свим архијерејима
Српске Православне Цркве.

САОПШТЕЊЕ

САОПШТЕЊЕ ЗА ЈАВНОСТ СВЕТОГ АРХИЈЕРЕЈСКОГ СИНОДА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

У трећу недељу Часног и Великог поста (Крстопоклону) у свим храмовима Српске Православне Цркве служена је света Литургија, при чему су поштоване све инструкции предвиђене за заштиту од вируса ковид-19 (у храму не више од пет особа, верници испред и око храма са прописаном удаљеношћу једног од другог и тако даље). Појавили су се, међутим, незвани гости из познатих антицрквених и антисрпских кругова, да би у резултату њихови и њима склони медији кренули у оркестрирану клеветничку хајку против Српске Православне Цркве.

Дотични грађани (не можемо, нажалост, да кажемо *дотична господа*) оптужују нас, наиме, што вернике причешћујемо из исте Чаше, на традиционални начин који се примењује ево већ две хиљаде година. То проглашавају кршењем обавезујућих инструкција државних власти, што је чиста лаж будући да се држава не бави нити може да се бави садржајем и начином вршења свете Литургије и других црквених богослужења. То је искључиво ствар интерног или

аутономног црквеног поретка и законодавства, које држава прихвата као валидно, легитимно и легално у јавноправној сфери.

Нико се, уосталом, не причешћује принудно већ добровољно. Неразумно је и крајње злонамерно очекивање оних који нити долазе у цркву нити се причешћују да ће сама Црква ускратити својим верницима оно што је за њу и за њих најважније и најсветије – свето Причешће. Притом поново апелујемо на све наше вернике да доследно и одговорно примењују све мере прописане за овај тешки период, посебно да у свете храмове улазе ради молитве и благослова појединачно или у групама до пет душа, за време богослужења у великим храмовима у више дозвољених група, али са што већим растојањем међу њима, а и када прате свето богослужење стојећи напољу, под отвореним небом, да се не окупљају у групе веће од дозвољеног броја и растојања једних од других унутар сваке групе и између разних група.

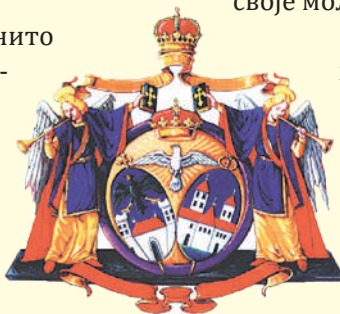
Из Канцеларије Светог Архиепископског Синода

САОПШТЕЊЕ ЕПИСКОПА БАЧКОГ ГОСПОДИНА ИРИНЕЈА ПОВОДОМ ПАНДЕМИЈЕ ВИРУСА COVID-19

У циљу спречавања ширења вируса COVID-19, обавештавамо наше свештенике и верни народ о следећем:

1. Позивамо све вернике, нарочито оне старије од 65 година, да у потпуности поштују мере које је донела Влада Републике Србије, укључујући и долазак у храмове на света богослужења. Кад неко од њих жели да се причести, довољно је да се јави своме надлежном пароху, који ће доћи у дом верника и обавити свету Тајну причешћа.

2. Свете храмове треба целодневно протравити и дезинфиковати (особито целивајуће иконе, столове, певнице, подове и слично), а потом их кропити освећеном водом и кадити. Храм треба да буде отворен целог дана, до за-

вршетка вечерњег богослужења, да би верни могли да у мањим групама улазе и узносе Богу своје молитве.

3. По могућностима парохиских храмова, нарочито у градским срединама, света Литургија се може вршити у порти храма, уз коришћење спољашњег озвучења где оно постоји, а верни могу приступати светом Причешћу у храму или у порти, у редовима, са обавезним размаком од бар једног метра између самих верника.

Вернима посебно наглашавамо да је свето Причешће остварење исте оне заједнице са Господом која нас у пуноћи чека у Царству небеском и да је Христос заиста истински и коначни Лекар душа и тела наших, те да Тело

САОПШТЕЊЕ

и Крв Господња никако не могу бити узрок било какве болести нити преносилац заразе, али и да свето Причешће, истовремено, не представља магијску заштиту од вирусâ и заразних болести који нам прете са других страна, – изван светог Путира, – приликом доласка у цркву, или повратка својим домовима, или боравка у зараженим срединама. Зато је неопходно да практикујемо све мере заштите које је држава прописала. Ко год се неодговорно понаша у датим околностима заправо куша Господа Бога свога, а неретко и саблажњава браћу и сестре своје.

4. Благоразумно је да актуелно освешћење домова поводом предстојећег празника Пасхе („васкршње водице“) буде одложено због ризика по здравље верника, али и свештенослужитеља, пре доласка или по одласку свештеника, те препоручујемо да верни богојављенском водом покропе своје домове и да их окаде тамјаном, умножавајући своје личне молитве Богу за скоро окончање овог искушења, за помоћ лекарима, војницима и свима који су у служби општег добра. Уколико неко од верника нема у кући богојављенску воду или тамјан, довољно је да се телефоном јави свом свештенику, који ће му их на адекватан начин доставити. Света Тајна исповести, а по потреби и Причешћа, може се обављати читавог дана, пре времена забране кретања, у договору са свештеницима, у храму или дому. Друга чиниодејства треба обављати уз благоразумни договор са парохијанима и у складу са наредбама државних власти.

5. Позивамо све вернике да се телефонским путем јаве својим свештеницима ради савета и духовног укрепљења, као и за помоћ свима онима који су сами и нису у могућности да се у овим тешким данима старају о себи и својим основним потребама. Епархија бачка ће преко својих црквених општина и парохија, Катихетског одбора и Добротворне службе *Платон Атанацковић*, уз сагласност општинских кризних штабова, указати помоћ свима којима је она потребна. Парохијани се могу јавити својим парохијским свештеницима, као и на број телефона епархијске Добротворне службе *Платон Атанацковић* 064/800-27-64 и дежурни телефон број 021/402-403.

6. У току сваког богослужења додати у субој јектенији следећу прозбу:

Још се молимо Оцу нашем небеском, Лекар души и тела наших, Који је послао Јединороднога Сина Свога, Господа нашега Исуса Христа,

Који сваку болест исцељује и од смрти избавља, да покаже и на нама милост Своју преизобилну, да заустави опаку заразу, здраве да сачува у здрављу, оболеле да исцели, оне који их лече и оне који и оболелима и здравима помажу да благослови и укрепи, а свима нама да опрости грехе и дометне нам вере, наде и љубави. Рецимо сви: услиши нас, Господе, и милостиво помилуј!

После заамвоне молитве читати следећу молитву:

Ђакон:

Господу се помолимо!

Епископ или презвитер:

Господе Боже наш, Ти си богат милосрђем и премудрим Промислом Својим управљаш животом нашим; Ти Сâм, Човекољупче, услиши молитве наше, прими покајање наше за грехе, смилуј се на нас као што си се смиловао на Народ Свој у дане цара Давида и заустави ширење заразе новојављеном опаком болешћу. Лекар души и тела наших, подари исцељење и опоравак оболелима, а здраве сачувај од ове и сваке друге болести, да бисмо сви једним устима и једним срцем хвалили, славили и благосиљали пречасно и величанствено име Твоје. Благослови, Господе Свеблаг, и благодаћу Својом заштити и укрепи слуге и слушкиње Твоје које се са љубављу самопрегорно старају за исцељење и опоравак браће своје и сестара својих у болницама или у домовима њиховим. Уклони болести и патње међу људима и научи нас да ценимо живот и здравље као дарове љубави Твоје. У свакој тузи и невољи нашој Ти нам буди утеха, нада, ослонац, укрепљење и исцељење. Даруј нам, Господе Боже наш, мир Свој и испуни срца наша чврстом вером у Тебе, надом у доброту и заштиту Твоју и љубављу према Теби. Заштити, спаси, помилуј и сачувај нас, Боже, благодаћу Својом и молитвама Пресвете Богородице, святих анђела Твојих и свих светих који Ти од памтивека угодише.

Јер си Ти добри и човекољубиви Бог наш, Бог Који нас милује и спасава, и Теби славу узносимо, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова.

Народ: Амин.

Нека Господ по Свом изобилном милосрђу подари што скорије избављење од искушења и исцељење и утеху свима људима!

Са благословом

Епископ бачки Иринеј

ОСМИ ДАН

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО – ИЗВОР ЖИВОТА ВЕЧНОГА

*И он је жртва помирења
за грехе наше, и не само за наше
него и свега света (1 Јн. 2, 2).*

Две су тајне које од искони муче људски род и које – из нараштаја у нараштај, и од колена до колена – мудри људи света овога покушавају да одгонетну. То су тајна живота и тајна смрти. Са њима је тесно повезана и тајна страдања праведника у овом и оваквом свету, односно страдање појединих људи на правди Бога. Одгонетање тих тајни кретало се углавном у два смера. Умови обезбоженога и паганскога света, не имајући у себи истинитог знања и закона, покушавали су да *сами себи буду закон*, показујући тиме да је у срцима њиховим написано оно што је по закону Божјем (Рим. 2, 14 – 15), односно да је и у њихова срца провиђење Божје посејало зрнца истине на основу којих су могли, по Божјем Промислу, у одређено време познати и прихватити спаситељну науку Господа Исуса Христа. Умови обоженога и Богом надахнутога света, имајући у себи истинито знање и даровани им Закон Божји, схватању и одгонетању ових тајни су приступали полагањем своје наде у помоћ свише – у Благодат и Промисао Божји. А Промисао Божји и света воља Његова записани су у Божјем Откровењу – у књигама Светога Писма Старога и Новог Завета.

Пред нас хришћане, децу Новог Завета и чланове Цркве Христове, сваке године пред наступање Празника над празницима – светог и светлог Васкрсења Христовог из мртвих, изнова и изнова израња тема страдања и смрти Праведника над праведницима – Богочовека и Господа нашега Исуса Христа. Његова страдања и смрт су тесно повезани с Његовим Васкрсењем из мртвих. Добро је позната истина да је Црква Христова утемељена на личности Господа Исуса Христа и да је Он *глава Цркви* (Еф. 5, 23; ср. Кол. 1, 18), а ми смо *тело Христово, и удови понаособ* (1 Кор. 12, 27). Такође је добро позната чињеница да је

Господ Исус Христос Своју јеванђелску науку произнео усменим путем – проповедањем, и да су тек Његови свети апостоли, током усмене проповеди изван граница земље Израилеве, почели да записују оно што је Господ Христос делао и проповедао. Међутим, пуноћу, смисао и савршенство тако предатој науци Божјој даје догађај без којег би све ово било само пуста утопија или, блаже речено, умовање једног великог човека, каквих је у роду људском било и пре Господа Исуса Христа. Тај, и пре и после Њега, небивали догађај јесте Васкрсење Христово из мртвих, који у себи осмишљава и страдања праведника и на ваљан начин објашњава и расветљава тајну живота и смрти. Да није Христовог Васкрсења из мртвих, узалуд би била сва вера наша, *још* бисмо били у *гресима својим*, односно *ако Христос није устао из мртвих, онда је празна проповед наша, па празна и вера ваша* (1 Кор. 15, 17, 14).

Најупечатљивији пример страдања човека на правди Бога записан је већ у старозаветном откровењу, у Књизи о Јову. Напоредо с подробним описивањем Јововог страдалништва, на знање нам се ставља и разлог, тојест узрочник страдања, као и свршетак тога страдања. Узрочник страдања праведнога Јова није нико други до први отпадник од Бога и вечити кушач човека – ђаво, односно сотона. Такође нам се на знање ставља истина да свако искушавање и страдање свагда бива по допуштењу Божјем, што ће рећи да ђаво нема неко самовласно право над човеком и његовом душом. Пошто страдања бивају по допуштењу Божјем, онда их Бог унеколико и ограничава, тојест прилагођава их нашим моћима, да не би, којим случајем, њихов крајњи исход постао наша погибао, већ да би се он огледао у блаженом свршетку. То нам се најупечатљивије казује у коначном исходу Јовових страдања, о којима је записано следеће: *Један дан дођоше синови Божји да стану пред Господом, а дође и Сотона међу њих да стане пред Господом [...] И рече Господ Сотони: Јеси*

ОСМИ ДАН

ли видео слугу мојега Јова? Нема онаквога човека на земљи, добра и праведна, који се боји Бога и уклања се ода зла [...] А Сатона одговори Господу и рече: Кожу за кожу, и све што човек има даће за душу своју. Него пружи руку своју и дотакни се и костију његових и меса његова, псоваће те у очи. А Господ рече Сотони: Ево ти га у руке; али му душу чувај (Јов 2, 1, 3 – 6). Искреним боготражитељима и ревносним љубитељима речи Божје, записане у Светом Писму, прича о праведном Јову добро је позната, а наведени стихови из ње су предочени тек као илустрација и потврда онога што је речено пре тога. Међутим, у контексту реченога, треба нагласити и чињеницу да се Јов – иако су га снашле заиста небивале невоље, духов-

не и телесне, мада су његова искушења и патње биле велике до крајњих граница издржљивости – ни у чему није огрешио о Бога. Чак и када га је његова супруга саветовала да похули на Бога не би ли олакшао своје патње, рекавши му: *Благослови Бога, па умри*, он јој је трезвено одговорио: *Говориш као луда жена; добро смо примали од Бога, а зла зар нећемо примати?* И: *Уза све то не сагреши Јов уснама својим* (Јов 2, 9). Јов није сагрешио зато што праведник никада не хули на Бога – *праведник свагда од вере живи* (Рим. 1, 17). А награда за веру испољену чак и у данима најтежега страдања, коју род људски није видео још од праоца Авраама, огледа се у двојном умноженом благослову Божјем који се излио на праведнога Јова и његово потомство: *И Господ поврати што беше узето Јову [...] И после поживе Јов сто и четрдесет*

година, и виде синове и унукe до четвртога кољена. И умре Јов стар и сит живота (Јов 42, 10, 16 – 17).

Повест Књиге о Јову ма колико да је потресна и живописно дочарана, у свом педагошком и морално-поучном смислу само је бледа праслика и наговештај страдања јединог истинитог праведника, о којем нам сведочи новозаветно откровење Божје. Тај једини и јединствени Праведник над праведницима, и Страдалник над страдалницима, јесте оваплоћени Син Божји – Богочовек Исус Христос, Искупитељ и Спаситељ света и човека од робовања греху, смрти и сотони.

Подлегавши примамљивом, али и обманљивом кушању ђавола у рају, наши пра-

ОСМИ ДАН

родитељи Адам и Ева сагрешише и грехом уведоше смрт у овај свет, односно постадоше смртни, *јер је плата за грех смрт* (Рим. 6, 23). Међутим, њихов грех и њихова смрт беху изначално познати Промислу и свезнању Божијем, а смрт је дата човеку да послужи као својеврсна граница греху – да се грех не би овековечио и постао бесмртан. То значи да грех не може преступити нити прекорачити границу смрти и прећи у вечност. Његова моћ над човеком се протеже само на овоземаљски живот. Када човек умре, грех губи моћ над њим, као што нам је и откривено у Новом Завету: *Јер ко умре ослободи се греха* (Рим. 6, 7). Са тих аспеката постаје нам више неголи јасно да и страдање и смрт имају једнако битну улогу и кад је реч о овоземаљском животу Богочовека Исуса Христа. И не само да су битни него су на неки неописиви начин постали саставни део и неопходни синоним за богочовечански Домострој спасења рода људскога по закону неизмерне љубави Божије, потврђене речима: *Али Бог показује своју љубав према нама, јер још док бијасмо грешници, Христос умрије за нас* (Рим. 5, 8). Но, уколико повучемо паралелу с невиним страдањем и кончином праведнога Јова, који је напоследку умро *сит живота* – дакле, као и за сваког другог смртника гроб је његово последње станиште – закључићемо да Богочовек Христос, иако је умро реалном и стварном смрћу, као што умире сваки рођени од жене, није тиме окончао, нити испунио искупитељну мисију Своју. Гроб, у који је положено тело Његово, није постао, нити је могао постати последње станиште Његовог богочовечанског живота. Додуше, „никада се у гробу није збила драматичнија и узвишенија блавест и радост него у Исусовом гробу. Гроб – символ и место највећег страха и ужаса, јер је царство смрти. Али у гробу Христовом све се мења: пакао постаје рај, страх се претвара у радост, ужас у усхићење, смрт се повлачи у небиће, и њено место заузима бесмртност”, како богомудро вели ава Јустин (Јустин Поповић, *Тумачење Јеванђеља по Матеју*, Београд 1979, стр. 523). Истину о мистичној повезаности страдања,

смрти и васкрсења у Његовој Личности, Господ Христос је често и Сâм наговештавао Својим ученицима, говорећи им: *Син Човечји биће предан у руке људске; и убиће га, и трећи дан устаће* (Мт. 17, 22 – 23; ср. Мк. 9, 31; Лк. 18, 32 – 33) – васкрснуће из мртвих! Такав епилог страдања и смрти Христове је сасвим оправдан, али и логичан, с обзиром на Његово Божанство и богочовечанску Личност. Није на одмет подсетити се да је Он још за живота изричито рекао Марији, сестри Лазара Четверодневнога: *Ја сам васкрсење и живот; који верује у мене ако и умре, живеће* (Јн. 11, 25). Хладни гроб никако није имао власти нити било какве моћи да у себи задржи Сүшти Живот – Богочовека Исуса Христа.

Оно што је веома битно нагласити, управо овде и сада, јесте чињеница да је, као и код праведнога Јова, и у страдању Господа Христа своју улогу имао и вечити кушач – ђаво, посредством апостола Јуде Искариотског. Јеванђелиста Јован нам овако описује тај догађај: *И кад би вечера, пошто ђаво већ беше метнуо у срце Јуди Симонову Искариотском да га изда [...] по залагају тада уђе у њега сатана. Онда му рече Исус: што чиниш, чини брже [...] А он узевши залагај одмах изиђе; а беше ноћ* (Јн. 13, 27, 30). Својеврсну допуну овом казивању налазимо код апостола и јеванђелиста Марка, који каже: *А Јуда Искариотски, један од Дванаесторице, отиде првосвештеницима да им Га изда* (Мк. 14, 10). Но, оно што је такође битно нагласити јесте чињеница да ни Го-

ОСМИ ДАН

спод Христос, иако је невино претрпео тешка страдања, пљувања, бичевања, трнов венац и ношење крста на Голготу, ни у чему није преступио вољу Оца Свога небескога, као ни страдалник Јов. Господ се пред страдање из дубине душе молио на гори Маслинској (Мт. 26, 30), не само за Себе него и за сав свет, за свакога човека који је на земљи живео од постања света и који ће поживети у будућности, све до свршетка света. Молио се Он Оцу и да Га, *ако је могуће, мимоиђе чаша ова; али опет не како ја хоћу, него како ти* (Мт. 26, 39)! Своју вољу у потпуности потчињава вољи Оца Свога небескога и остаје Му веран и послушан *све до смрти, и то до смрти на крсту, јер (Отац) благоизволи [...] да кроз Њега измири све са Собом, а ми да примимо усиновљење, и да кроз Њега имамо [...] приступ ка Оцу у једном Духу* (Флп. 2, 8; Кол. 1, 19 – 20; Гал. 4, 5; Еф. 2, 18).

Током тродневног боравка у гробу Господ Христос је проповедао духовима заточеним у аду од постања света исто ово Јеванђеље које је проповедано и нама грешницима, тако да нико од рода људскога, почевши од Адама, није ускраћен и лишен неизрецивог Божјег човекољубља. Теологија великог апостола Петра у том смислу веома је јасна. Он каже: *Зато и Христос једанпут за грехе наше пострада, праведник за неправеднике, да нас приведе Богу, усмрћен телом, а оживевши духом; којим и сиђе и проповеда духовима у тамници* (1 Петр. 3, 18 – 19). А само неколико стихова касније исти Апостол овако говори: *Зато је и мртвима проповедано јеванђеље, да приме суд по човеку телом, а да живе по Богу духом* (1 Петр. 4, 6). Благословени плод те и такве проповеди јесте то да, заједно са Васкрслим Христом, из гробова устадоше многа тела светих који су помрли; и изишавши из гробова по васкрсењу његову уђоше у свети град и показаше се многим (Мт. 27, 52 – 53). Чињеница да су заједно са Васкрслим Христом из својих гробова устала и тела старозаветних светаца Божјих и угодника, послужила је касније апостолу Павлу као ваљан разлог за победоносни усклик: *Где ти је, смрти, жалац? Где ти је, пакле, победа* (1 Кор. 15,

55)? Смрт и гроб, после Христовог Васкрсења из мртвих, за чланове Цркве Његове престаје бити страшни баук пошто је дотадашњи жалац смрти сасвим отупљен, а самопрокламована и лажна победа ада је раскринкана. И као што после устајања из гроба *Христос више не умире* (Рим. 6, 9), тако исто и ми, у свом личном васкрсењу из мртвих, оживљујемо за живот вечни, *јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети*, пошто, *ако је ко у Христу, нова је твар* (1 Кор. 15, 22; 2 Кор. 5, 17).

Треперећи пред небоземном тајном живота и смрти, и муцајући о неизрецивим тајнама живота вечнога у Христу Господу, скромно сматрам да је напослетку – мада би се о овој теми још много шта имало рећи – као на каквом духовном пиру, најсврсисходније навести речи богомудрог и преподобног оца нашега Јустина Ћелијског, који овако благовести: „Васкрсењем Господа Христа из мртвих завршен је и довршен Богочовечански подвиг искупљења и спасења рода људског. Јер је њиме Спаситељ коначно победио смрт, ту најстрашнију и најпроклету последицу греха, а са њом и за њом и само царство смрти – ад, и његовог цара – ђавола. [...] Нема догађаја, не само у Еванђељу већ и у историји рода људскога, који је тако силно, тако неодољиво, тако непоречно посведочен као васкрсење Христово. Јер је Хришћанство, у својој целокупној историјској стварности, историјској моћи и свемоћи, засновано на факту Христовог васкрсења, а то значи: на вечито живој Личности Богочовека Христа. Тек у васкрсењу Христовом добијају своје потпуно објашњење сва чуда Христова, све истине његове, све речи његове, сви догађаји еванђелски. Јер Богочовекове истине су истините – истинитошћу Његовог васкрсења, и чудеса Његова су стварна – стварношћу Његовог васкрсења” (Јустин Ћелијски, *Догматика Православне Цркве II*, Београд 2004, стр. 606, 600).

Христос васкрсе – Ваистину васкрсе!

Протопрезвитер-ставрофор Миливој Р. Мијатов

РАЗГОВОР

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА – СВЕТИОНИК СРПСКОГА НАРОДА

Пре осам векова Свети Сава је у Никеји издејствовао аутокефалност Српске Православне Цркве, док је пре једнога века васпостављена Српска Патријаршија. Ови велики јубилеји подсећају нас да је Српска Православна Црква одувек била и остала духовни светионик српскога народа, темељ српске просвете и културе, али и чувар Светосавског и Светолазаревског Завета све до наших дана. Подстакнути овим чињеницама, замолили смо др Александру Новаков – историчара, стручног сарадника Лексикографског одељења Матице српске и секретара Косовскометохијског одбора Матице српске – да са нама подели своја размишљања о значају наведених историјских догађаја и да нам представи активности Косовскометохијског одбора Матице српске, као и своја сазнања о улози и значају српских средњих школа у Османском царству од 1878. до 1912. године, о којима је писала у недавно објављеној књизи.

Српска Православна Црква и у овој години прославља два велика јубилеја: осамстогодишњицу аутокефалности и стогодишњицу од васпостављања Српске Патријаршије. Како бисте Ви, госпођо Новаков, описали значај ових великих историјских догађаја, пре свега у контексту епоха у којима су се одиграли, а потом и у односу на савремено доба у којем живимо? Какву „историјску лекцију“ можемо и морамо научити сагледавајући суштински смисао наведених догађаја?

Пре свега, ретко који европски народ може да се похвали овако великим јубилејом. Српска Православна Црква, иако не увек као Патријаршија, функционисала је и у рангу Архиепископије и Митрополије, кроз векове, нит није прекидала, онаква је какву ју је устројио Свети Сава и то је једино што код Срба има континуитет трајања. Нестајале су кнежевине, краљевине и царевине, опстала је само Црква као светионик. Срби имају свест о значају аутокефалије Српске Цркве коју је остварио Свети Сава, славе га и као свеца, али ми се чини да нису у потпуности свесни

његовог суштинског значаја и рефлектовања Светосавске тековине до дана данашњег. Треба имати на уму да је он визионар који је кроз независну Цркву учврстио српски идентитет и неко чијим се путевима хода осамсто година. Православље је често одређивало и одређује судбину српскога народа јер је то пут Светосавља, пут посебности и жеље за слободом. Ово је јубилеј радости и поноса!

Српски народ је од самог настанка ново-вековне српске државе вапио за обнављањем Патријаршије. Након Великог рата и огромних српских жртава васпостављена је Српска Патријаршија, пре сто година. Не треба заборавити да је тај чин заправо уједињење српских православних епископија и митрополија у једну јединствену Српску Цркву, наравно, уз сагласност Васељенске Патријаршије, под чијом јурисдикцијом су, до тада, биле многе митрополије. На почетку само оне црквене области које су биле у границама нове државе, а касније и оне друге у Европи, али и ван ње. Од пресудног значаја је њено успостављање на јединственој територији и у јединствену организацију, то је заправо остварење вековног сна. И као таква, присутна на целом српском културном простору, била је стожер око кога су се Срби окупљали, пролазивши кроз много искушења, страдања и патњи које је донео 20. век. Срби у бившим југословенским републикама, у европским и

РАЗГОВОР

прекоокеанским државама данас имају једну српску институцију која их окупља, надахњује и повезује са својом Матицом. При Цркви постоје српске школе, удружења са националним предзнаком, као и фолклорна друштва која чувају обичаје, традицију и језик. Да није успостављена Патријаршија, Српска Црква не би имала могућност деловања на свим овим просторима. Патријаршија чува српство широм света, јер све више Срба одлази из своје Отаџбине. Српска Православна Црква превазилази оквири духовне јурисдикције тамо где је српство највише угрожено, данас на Косову и Метохији. О њеној улози у Црној Гори, данас али и кроз векове, излишно је и говорити. Српска Црква се налази и као брана наспрам оснивања неких нових цркава, попут оне из Другог светског рата – Хрватске православне цркве.

Данас, у овим немирним и туробним временима, Српска Православна Црква је институција која улива највеће поверење и довољно је да буде уз свој народ да опстане и не поклекне. Прошлост нас учи да је важно сабирати се око Цркве, поштовати све њене институције, јер без ње српски народ би једва опстао и сигурно да не би био оно што је данас.

Молим Вас да нам представите програм и активности Косовскометохијског одбора Матице српске, чији сте секретар и члан. Са којим циљем је поменути Одбор основан и која је његова улога у очувању црквеног и културно-историјског наслеђа Старе Србије у овим тешким временима?

Матица српска кроз целу своју историју (већ 194 године) води бригу о култури српског народа „Од Пеште даж до Черне Горе”. У оквиру Матице постоји Темишварски одбор, Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, као и Друштво чланова Матице српске у Црној Гори. Одржава блиске и честе контакте са Србима из Мађарске и брине о укупном српском духовном и културном наслеђу.

Косово и Метохија у овим околностима заслужује посебну пажњу. Наиме, материјално и нематеријално богатство културе Срба са Косова и Метохије вековима је било у служби очувања идентитета српског народа.

Богатство манастира и цркава, старих натписа и рукописа, језичке културе, књижевног и етномузиколошког, савременог књижевног и другог стваралаштва, заслужује посебну бригу. У овом тренутку – када држава Србија нема ингеренције на Косову и Метохији, а затирање трагова српске културе од албанских сепаратиста готово не престаје – показала се прека потреба да се приступи очувању културног наслеђа, које је сведок вековног присуства Срба на овој територији. Руководство Матице српске је схватило да је неопходно да у свом окриљу оснује Косовскометохијски одбор, тело које ће водити бригу о материјалном и духовном наслеђу у прошлости, али и садашњости Срба са Косова и Метохије. Средином 2018. године одржана је прва седница Косовскометохијског одбора Матице српске и од тада до сада Одбор је постигао одличне и више него очекиване резултате. Остварио је значајан део онога што је планирано. Већи део активности одвијао се на Косову и Метохији, учествовали су значајни представници из света науке, књижевности, ученици, професори, културни посленици... Одбор је водио рачуна о приближавању својих активности и становницима Велике Хоче, али је посећивао народ и светиње Сиринићке и Средачке жупе. Са локалним становништвом, и наравно са Црквом, организовао је „Михољданске дане” у Призрену и Великој Хочи, као и „Спасовданске дане” у Призрену. Активности су ишле и у другом смеру. У Матици српској организована су предавања, промоције, гостовања Срба са Косова и Метохије. Ученици са Косова и Метохије били су гости у Новом Саду, а ђаци Призренске богословије у овом граду представили су музичко наслеђе Старе Србије. На овај начин остварена је замисао Одбора да све активности иду у оба правца, како би дошло до значајне повезаности различитих културних средина. Научна делатност била је усредсређена на објављивање значајних књига из области језика, философије, историје, фолклористике. Објављено је осам врло значајних књига. Издвојила бих драгоцену књигу Митре Рељић *Српска гробља на Косову и Метохији: уништена споменичка и језичка баштина*. Гробља као важни сведоци српског постојања на Косову и Метохији се затиру, из дана у дан. Професорка Рељић је свој мукотрпан теренски рад по гробљима (нека од

РАЗГОВОР

њих су већ затрta) преточила у фактографску књигу.

Током ове, 2020. године планира се: организовање међународног научног скупа у Матици српској и Призренској богословији, са темом *У сусрет прослави јубилеја – 150 година Богословије у Призрену и десет година од обнове*; затим покретање пројекта – Преписка Петра Костића, професора, ректора, националног делатника, једног од најзначајнијих Призренаца свога доба; планирано је и покретање пројекта – Задужбина Симе Андрејевића Игуманова, у оквиру којег би се истражила архивска грађа и написала студија о овој више него важној и финансијски моћној Задужбини; као и прошле године, планирамо објављивање значајних књига. Свакако се планира одлазак на Косово и Метохију али и довођење научника, књижевника, уметника, као и ученика у Нови Сад. Матица српска у овом послу није сама, она сарађује са Одбором за Косово и Метохију САНУ, али и са Фондацијом „Симонида“ и Удружењем „Суматра“.

Недавно сте објавили књигу под насловом *Стубови српске просвете. Српске средње школе у Османском царству 1878 – 1912*. Каква су Ваша сазнања о улози и значају српских средњих школа у Османском царству у наведеном периоду? Да ли можемо рећи да је кроз рад српских средњих школа, о којима сте писали у књизи, на одговоран и успешан начин настављено просветитељско дело утемељитеља српске просвете, првог Архиепископа српског – Светога Саве?

Срби су крајем 19. века у Османском царству имали шест српских средњих школа. Прво је основана Православна српска богословија у Призрену (1871) као прва српска институција након укидања Пећке Патријаршије (1766). Основане су српске гимназије у Цариграду (1893), Солуну (1894), Скопљу (1894), Битољу (1897) и Пљевљима (1901). Посебност представља и рад српских женских гимназија у Солуну, Скопљу, Битољу и Пљевљима. Богословија је била просветно средиште османских Срба и оснажила је српску националну свест не само у Призрену и околини, већ и шире. Осим што је просвећивала и уздизала српско становништво, омогућила је влади Србије да преко ње шири

свој утицај међу Србима у Османском царству. Може се рећи да је она била истурено одељење Министарства спољних дела све до појаве првих конзулата, а после тога била је својеврсни српски конзулат који у Призрену није постојао. Само сазнање да Православна српска богословија постоји у Старој Србији било је довољно да се српски народ осети сигурнијим, национално свеснијим и јачим. У прилог томе говори и чињеница да од оснивања Богословије није било ниједног примера групног исламизовања, а често су спречавана и појединачна. Гимназија у Цариграду је отворила пут ка оснивању других средњошколских институција Срба на том простору и омогућила је наставак школовања одређеном броју деце из Старе Србије и Македоније. Отворена је као четворогодишња школа, али је касније прерасла у седмогодишњу. Гимназија „Дом науке“ у Солуну била је једна од најбољих српских образовних институција. Њено отварање убрзало је издавање дозволе за друге основне школе широм Солунског вилајета, што је све до 1897. године било готово неизводљиво. Српска мушка гимназија у Скопљу заузима најважније место међу српским школама у Царству. Наиме, око Гимназије је била окупљена велика интелектуална снага која је била окосница националних активности и припремала терен за ослобођење. За двадесет година у Скопљу је извршен преокрет. Подсећам да осамдесетих година 19. века српски конзул Владимир Карић није могао да прикупи ни двадесет потписа Срба који би захтевали оснивање књижаре, а 1912. године ослободиоце је дочекао Србин митрополит, постојала је осморазредна Српска мушка гимназија, четворогодишња Српска учитељска школа, женска школа, часописи *Вардар* и *Глас јавности*, српски трговци, занатлије, лекари, адвокати, разна српска удружења и друштва. Један просветни делатник је рекао да се пред Први балкански рат у Скопљу осећало „као да си у Србији“. Постојање Српске мушке гимназије у Битољу представљало је погодно тло за отварање основних школа широм Битољског вилајета. Школовањем српске деце спречавала се бугаризација и грцизација омладине. Оснивањем Српске гимназије у Пљевљима створен је културни и просветни центар који је образовао локалну српску интелигенцију и био противтежа аустроугарском култур-

РАЗГОВОР

ном утицају. За време Велике источне кризе (1875 – 1878) у Османском царству радио је миноран број школа; две године пре ослобођења, тачније школске 1910/11. године Срби су у Османском царству имали 262 школе са 9.947 ученика и 414 просветних радника.

Српске средње школе у Османском царству имале су двојак циљ: спремале су српску интелигенцију (учитеље, свештенике, професоре, лекаре, адвокате и привреднике) који би требало да постану окосница око којих се окупљао народ. С друге стране, средње школе биле су ослонац четничке акције, преговарали су са османским властима, борили се против грчке и бугарске пропаганде. Ученици су се после завршених студија враћали у Стару Србију и Македонију.

Како сам о Светом Сави и његовом значају уопште већ говорила, додала бих само да су путеви настанка и рада свих ових српских школа били у потпуности на правом и једином путу – Светосавском. Иначе, прослава Дана Светога Саве у Османском царству био је посебан догађај, и то као вид српске народне саборности, неговања традиције и српске културе. Све школе су га прослављале најсвечаније и припреме су дуго трајале. Књижевна дружина која је постојала у Призренској богословији носила је назив „Растко” — по рођеном имену Светога Саве. Његове иконе и слике су красиле многе српске школе, а деца су јутро и вече (живела су у интернату) започињала и завршавала молитвом на уснама.

Госпођо Новаков, имајући у виду речи професорке др Валентине Питулић, да „веровање у Васкрсење нигде није јаче него у древној српској земљи” – Косову и Метохији, можете ли нам рећи нешто више о неопходности чувања и јачања те вере, поготову у контексту савремених искушења са којима се српски народ на простору Старе Србије свакодневно сусреће?

Добро сте то запазили. Професорка Питулић, председница Косовскометохијског одбора, на представљању своје књиге *Сазидаде се бела црква. Српско народно стваралаштво Косова и Метохије* у Матици српској изрекла је ту истину о Васкрсењу. Наиме, древна српска земља или класични српски

крајеви, како се често називају, јесу извориште српског Православља и то није ништа необично. Читав живот тамошњих Срба одвија се у окриљу мајчице Цркве. Побожност је дубоко усађена у душама косовскометохијских Срба и њихова религиозност је неупитна, народ се вековима суочавао са тешким искушењима и уздао се само у Господа, друге узданице није било. Тамо је Божја сила присутна, народ је новозаветно изабран, носи свој Крст и не посрће, усправно стоји и нада се у Васкрсење. Из пепела је васкрсла Богословија призренска, обновљене су и многе цркве и манастири који су у мартовском погрому претворени у прах. Зар то није Васкрсење?

Када сам последњи пут била у Ораховцу и разговарала са Оливером Радић, професорком и новинарком, она ми је рекла: „Зар ти верујеш да бисмо ми опстали овде у овим околностима, да нема Божје силе?” Са надом и вером у Бога опстају на простору Косова и Метохије, верујући у Васкрсење.

Срби из ужег дела Србије као ходочасници често посећују манастире. Обилазе Дечане, Пећку Патријаршију, Грачаницу, али и оне који су за Србе били неприступачни чак и пре 1999. године, као што су Девич или Будисавци. Прилазе моштима светих Јоаникија Девичког, Стефана Дечанског, Светих врачева Козме и Дамјана у Зочишту, као и Богородици Соколичкој. При свим тим сусретима обожи их та благодат и они се, као што рече отац Михаило, игуман архангелски, кући не враћају исти. Враћају се просветљени и радосни, добили су или су утврдили Бога у себи и надају се Васкрсењу. Тако данас светле и магнетишу метохијски и косовски манастири. Важно је да се та путовања поспешују са разних страна и да се број ходочасника, верника, увећава, за добро свих нас. Летаргијом су оденути наши млади нараштаји, мислим да би обиласком светиња и Срба са Косова и Метохије обновили себе и нашли утеху. Њиховим посетама на добити је и преостали српски народ, који се утврђује у вери и жељи да тамо где је њихова постојбина опстане, јер има подршку својих саплеменика.

Због те уистину свете српске земље, али и тако побожног народа, ја се надам и верујем у васкрсење српског Косова и Метохије!

Разговарао др Милан Бандобрански

ОЧЕ, ДА ТЕ ПИТАМ

ДРУГИ ДОЛАЗАК ХРИСТОВ И ЦАРСТВО БУДУЋЕГА ВЕКА

Често у проповедима и поукама наших духовника чујемо појмове есхатон, есхатологија, парусија и тако даље. Да ли нам их можете поближе објаснити?

Јеванђеље, односно благовест или радосна вест о Господу Христу Исусу почиње речима: *Покајте се, јер се приближило Царство небеско* (Мт. 3, 2; 5, 17). Овде је, већ на почетку, истакнута идеја Царства Божјег, које треба да се догоди у будућности, а које се приближило. У молитви Господњој, коју сваког дана изговарамо у својим домовима и на светим богослужењима, а коју нам је Сâм Господ Христос предао, објаснивши ученицима Својим и нама преко њих – да на тај начин треба да се молимо, такође иштемо *да дође Царство Твоје* (Мт. 6, 10). Такође, у Јеванђељу можемо прочитати да је Господ Христос рекао да је најбитније да иштемо најпре Царство Божје, а све остало ће нам се придодати.

А шта је то Царство Божје, шта је то што ми зовемо есхатон, и чиме се бави есхатологија, како се ове теме стручно у догматици називају? Есхатологија је реч о последњим данима и догађајима везаним за спасење света, реч о Царству Божјем. Царство Божје је садржај хришћанског живота. По учењу Светога Писма и Предања, Царство Божје је знање Бога, љубав према Њему, јединство са Богом као извором живота, као са самим животом; Царство Божје се са напором осваја и подвижници га задобијају, задобијају га они који су налик детету и који су прогнани правде ради. Где је Дух Свети – тамо је Царство Божје. Својим силаском у последњи и велики дан Педесетнице, Дух Свети је тај дан претворио у први дан новог стварања, док се Црква јавља као дар и присуство и првог и осмог дана. У личности Христа Исуса, оваплоћењем Његовим, у историју је већ дошло Царство Божје – Бог је пројавио Своју љубав и милост према свету.

На основу овога већ можемо закључити да Царство Божје није неки простор, већ

је догађај. Новозаветни догађаји потврђују све ово, јер се у њима кроз Духа Светога пројављује Будуће Царство Божје. То исто можемо видети и чути у светим храмовима на богослужењу. У разговору Христовом са женом Самарјанком смо чули да није само у Јерусалиму место где треба да се клањамо Господу, већ да се Господу – кроз богослужење – клањамо у духу и истини. Нагласио бих да никада не смемо изгубити из вида да је и сâмо богослужење дар Божји људима. Место и време нашег сусрета са Господом, овде и сада, искључиво је кроз богослужење. Доласком Христовим, божанско присуство није везано за храм Јерусалимски, већ за личност Христову. Тако Христос остаје средиште богослужења. Учешће у богослужењу је већ наше учешће у будућем догађају Царства небеског. То видимо, пре свега, из стихова који се читају на јутрењу у току Часног поста, који кажу: „Стојећи у храму Господњем, мислимо да стојимо на небу.”

Литургија – као *par excellence* место нашег сусрета са Богом – такође почиње благовешћу да се приближило Царство небеско, јер чујемо од свештеника: „Благословено Царство Оца и Сина и Светога Духа”, што значи да Литургија почиње означавањем и исповедањем њеног краја – циља. Исповедањем у смислу – признавањем као највеће и највише вредности. Једина истинита пројава Цркве јесте Евхаристија. Хришћанство јесте Црква, а њен идентитет се налази у есхатону. Стога, нимало не чуди што виђење у Откривењу, које говори о последњим догађајима и последњим стварима, догађа се у Дан Господњи, у недељу, на богослужењу. Господ, Који је присутан у богослужењу, истоветан је са историјским Господом Христом, али и са долазећим Господом Христом, Чији Други долазак очекујемо.

Други долазак Христов, као последњи догађај, биће истина света и пуноћа како Новог, тако и Старог Завета. Мерило истинитости и Старог и Новог Завета јесте Царство Божје. Библијски догађаји представљају

ОЧЕ, ДА ТЕ ПИТАМ

слику Царства и указују да ће се последњи догађаји, односно Царство Божје, заиста и збити. Првобитну хришћанску заједницу карактерише наглашена вера у есхатон, у смислу да су већ дошла последња времена. Ту изражену веру и чежњу за есхатоном можемо видети већ у првој глави Дела апостолских, јер ту већ ученици питају Господа: „Хоћеш ли у ово време успоставити Царство Израилево?”

У истој тој глави Светога Писма сазнајемо да је време у власти Очевој и да никоме није открио када ће време престати да постоји и утонати у вечност. Господ ову тајну није открио ни Луки и Клеопи, са којима је путовао у Емаус и тумачио им догађаје који су се збили, на такав начин да су им срца горела. Ова тајна није казана ни апостолу Павлу, који је био однесен до трећег неба, и чуо неисказане речи, које човеку није допуштено говорити, али засигурно знамо да ће тај дан, осми дан, доћи.

У Символу вере исповедамо на два места истину о томе јер кажемо: „Који ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима и Његовом Царству неће бити краја.” У последњем члану Символа вере исповедамо да: „Чекамо васкрсење мртвих и живот будућег века.” Та-

кође знамо да ће Господ, када дође други пут, доћи као праведни Судија. Бог ће дати Свој суд о свету, што није ништа необично. Бог је дао Свој суд и када га је створио и када је извршио својеврсну смотру свега, закључио је да је све што је створено, добро, односно веома добро. Велики теолог двадесетог века, свештенослужитељ на америчком континенту, отац Александар Шмеман, размишљајући о овоме примећује да је у данашње време дошло до „бркања” значења термина „добро”, и да обично поистовећујемо оно што је добро са оним што је нама угодно, а то не мора увек бити тако. Добро, у библијском смислу, у смислу стварања света, јесте оно што одговара својој природи, своме назначењу и својој замисли. У том смислу, и изабрани апостоли на гори Тавору говоре: „Госпode, добро нам је овде бити”, а и тај догађај је својеврсни предокушај есхатона за њих.

Други долазак Христов очекиван је у сили и слави, такође и са коначном победом над смрћу, која ће обухватити сву творевину. Божанска слава Спаситељева, при Другом доласку Христовом, не може се описати никаквим језиком, ни људским, ни анђеоским. Можемо је само предокушати кроз Евхаристију и са великом радошћу је очекујемо.

У ранохришћанској заједници постојао је радостан поздрав – велики поздрав са великом жељом, ишчекивањем и чежњом: „Маран ата” што значи: „Да, дођи Госпode Иисусе.” У том духу треба да размишљамо и ми у данашње време очекујући Други долазак Госпode Христа у сили и слави, очекујући преображај света, са страхом Божјим, вером и љубављу.

Презвитер Вељко Васиљев

БИБЛИЈСКИ ПОЈМОВНИК

СТАРОЗАВЕТНИ ПАТРИЈАРХ ЈАКОВ

Са праведним старозаветним патријархом Аврамом Бог успоставља савез или завет. Шаљући га из земље у којој је био настањен као номад у земљу коју ће му Он Сâм показати, каже му: *Утврдићу савез између себе и тебе и врло ћу те умножити... Бићеш отац многих народа... Ти ћеш држати савез мој, ти и пород твој после тебе, од колена до колена* (Пост. 17, 2 – 9). Господ обећава Авраму да ће учинити савез и са сином његовим Исаком и потомством његовим и да ће то бити вечан савез (Пост. 17, 19). Аврам је имао сина Исака, а Исаак два сина близанца, Исава и Јакова. Исав се први родио и био је сав црвен и маљав. Богонадахнути старозаветни писац Књиге Постања о томе приповеда: *И када дође време да Ревека роди, а то близанци у утроби њеној. И први изађе црвен, сав као руно рутав; и наденуше му име Исав. А после изађе брат му, држећи руком за пету Исава; и наденуше му име Јаков... Деца одрастоше и Исав поста ловац и ратар, а Јаков беше кротак и бављаше се у шаторима* (Пост. 25, 24 – 27), био је, дакле, пастир. Према старозаветном закону и обичајима старији син се сматрао првенцем и имао је одређене предности и привилегије. То првенаштво је код ове двојице браће требало да припадне Исаву. Међутим, Јаков је својом виспреношћу откупио, од неколико минута старијег брата, првенаштво, и то за тањир сочива. Наиме, једном се Исав вратио са њиве гладан и Јаков му је за јело од лећа или сочива откупио првенаштво. Касније је, опет, наговорен од мајке Ревеке, издејствовао од оца Исака благослов, који је, према обичајном праву и правилима код Јудеја, припадао старијем сину, Исаву.

Лепа су и занимљива библијска казивања и најсрдачније препоручујем родитељима, уместо што деци пуштају цртане филмове, који неретко садрже и знатне дозе агресивности, или још горе, остављају их да гледају ријалити програме, нека им читају библијске приче. Има издања Библије са илустрацијама и то ће деци бити интересантно штиво, а притом, неће бити подложна штетном зрачењу од телевизора или рачунара.

Патријарху Јакову, сину Исакову, у више наврата јављао се Бог и потврђивао завет или савез са њим и потомством његовим. Једном приликом Јаков је у сну видео небеску лествицу по којој су узлазили и силазили анђели небески,

и он чује глас Господњи који му каже: *Ја сам Господ, Бог Аврама, оца твога, и Бог Исаков: земљу на којој спаваш теби ћу дати и породу твојој и порода ће твога бити као праха на земљи, и раширићеш се на запад и на исток, на север и на југ, и сви народи на земљи благословиће се у теби и породу твојој* (Пост. 28, 13 – 14).

Плашећи се сукоба са братом, Јаков, по савету мајке, одлази у Месопотамију и тамо проводи око двадесет година. У Месопотамији је много умножио своја богатства и оженио се Лијом и Рахилом, као и служавкама Валоом и Зелфом, са којима је задобио дванаест синова и једну кћи. Од дванаест синова Јаковљевих настало је дванаест племена Израиљевих. Враћајући се из Месопотамије у Ханан, Јаков се код потока Јавока у ноћи рвао са Самим Богом, и тада је добио ново име Израиљ (онај који се бори са Богом). Јаковљев поновни сусрет са братом Исавом прошао је у миру и они су заједно сахранили оца Исака у Хеврону. Од свих синова Јаков је највише пажње посвећивао Јосифу, који је био и најмлађи пре него што се родио Венијамин при чијем рођењу се Јаковљева најдража жена Рахила и упокојила. Браћа су била љубоморна на Јосифа, па су га продала трговцима из Египта. Но, добри Бог је учинио да Јосиф буде лепо прихваћен и веома значајан на двору фараона у Мисиру, те је спасао и оца Јакова и браћу у тешким годинама глади, која је у то време завладала у земљи Хананској. Наиме, Јаков се тада са целим својим домом преселио у Египат, и тамо су Јудеји живели у благостању све до времена доласка на власт фараона „који не знађаше за Јосифа“ и до пророка Мојсија када су Израиљци, услед тешких услова живота, изашли из Египта.

Иначе, динамични и у Библији веома сликовито описан живот старозаветног патријарха Јакова послужио је као мотив многим уметницима и на Истоку и на Западу за многа уметничка дела. У Православној Цркви најчешће се осликава Јаковљева лествица по којој анђели Божји узлазе на небо и силазе на земљу. Богонадахнути тумачи свештених текстова у том Јаковљевом виђењу, у тој лествици, препознају Пресвету Богородицу која је низвела Сина Божјег у наш свет, а нас својим молитвама узводи на небо.

Протојереј-ставрофор Милован Миодраговић

Преподобни Јустин Ћелијски

БЕСЕДА НА ДРУГИ ВАСКРС

Христос воскресе! Ваистину воскресе! Ето, у четири речи сва судбина свих људи свих времена! У четири речи сва историја рода људскога! У четири речи твоја историја и моја. У четири речи највећа револуција у свима човечанским световима, највећа прекретница, највећа скретница. Када је воз људског живота, који је јурио шинама смрти, скренуо одједанпут ка бесмртности, све се изменило. Преврат невиђен! Шта се десило то са родом људским?

Васкрсењем Својим Господ је из пакла извео род људски и узнео у Рај. Господ је из смрти ишчупао род људски и узнео га у Бесмртност. Господ је из ништавила, из небића, васкрсао људско биће у Живот Вечни. Господ је отео човека од ђавола и дао га у загрљај Богу. То је Ускрс! То је Васкрс! Највећа, заиста, револуција у свима световима. Једина савршена и довршена револуција, савршена и довршена, јер њоме – шта се даје човеку? Живот Вечни! Живот Вечни у који се улази кроз Истину Вечну, кроз Правду Вечну, кроз Љубав Вечну, кроз Радост Вечну.

Ево дана који створи Господ! – тако се пева данас у једној дивној црквеној песми. А ко је до данас стварао дане људске? Ко је то стварао дане живота твог и мог, сваког човека – ко? Смрт! Смрт је створила твоје дане и моје дане и кроз грех бацила нас у загрљај ђаволу, а ђаво нас баца у пакао. Ето ко је стварао дане рода људског и дане живота људског. Грех, смрт, ђаво – ето твораца наших дана, ето црних сунаца у страшној ноћи греха и смрти, у којој је живео род људски до Господа Христа. Шта су они радили до Господа Христа? Дизали споменике. Које? Смрти и ђаволу! Јер сваки грех, то је споменик који човек диже ђаволу. И овај свет до доласка Господа Христа претворио се у једно бескрајно игралиште, игралиште препуно лажних богова, препуно споменика греха и смрти, препуно споменика ђаволу. А те споменике дизали људи, људи

гресима својим. Пун свет идола, пун свет лажних богова. Све њих стварао је човек лажући себе грехом, сластима греховним.

То човек и данас тражи после Васкрсења Господа Христа, када неће за Њим. Он и данас грехом својим диже споменике ђаволу, ствара разне идоле, лажне богове и клања им се. Колико се данас људи клања лажним боговима? Колико је данас људи неосетљивих на Васкрслог Господа? А људи, људи у лажима културе. Култура европска: идолиште, страшно идолиште пуно лажних богова, пуно лажних философа, лажних мудраца, лажних научника, лажних законика, лажних царева и краљева, лажних диктатора, лажних мучитеља, тирана. Све то без Христа и против Христа – и друкчије не може бити! Друкчије не може бити! Људи дижу стално споменике ђаволу, људи живе стално међу лажним боговима када не верују у Васкрслог Господа Исуса. Овај свет без Господа Христа – шта је? Смртиште! Мртвачница! Огромна гробница! И у њој ставили човека, леш до леша, мртац до мртаца, смрдљивац до смрдљивца. То је свет без Господа Христа! А са Њим, са Спаситељем, овај свет постаје васкрсилиште, постаје расадник бесмртности. Овај свет постаје миомирисно пролеће Вечности. То је учинило Васкрсење Господа Христа.

И ми хришћани, шта смо, ко смо ми? Ми смо мртваци који су изишли из гробова, васкрсли из гробова и живимо у овоме свету. Шта је то Господ учинио са нама Васкрсењем Својим? Шта је то Господ дао роду људском победивши нашег највећег непријатеља, смрт и ђавола и грех? Шта је дао Господ Христос? Дао нам је Живот, Бесмртни Живот, Вечни Живот, коме смрт не може да науди, коме ђаво не може да науди, коме никакав грех не може да науди. И Господ свако људско биће претворио у бесмртника. Ми хришћани у овоме свету живимо као васкрсли мртваци. Шта је Свето Крштење којим ми поштујемо Хри-

ИЗ СВЕТООТАЧКЕ РИЗНИЦЕ

ста? – Свето Крштење није ништа друго него, како учи Свето Еванђеље, то је погребенење са Господом Христом и васкрсење са Њим. И ми, кроз крштење погребавамо се у Господа Христа, како се вели у дивним песмама: „Јуче се с Тобом сахраних, погребох, а данас васкрсавам с Тобом.” Да, васкрсавам с Тобом, Господе! То је хришћанин.

Хришћанин је човек који је саваскрсао са Господом Христом, и такав живи у овој свету: као мртавац који је изашао из гроба, савладао све смрти, и хода кроз овај свет као бесмртник коме никаква смрт наудити не може. Не једна, него све смрти нека јуришају на Христовог човека, не могу му ништа! Бесмртник – јачи од свих смрти, он се чуди на сваку смрт и сатире је силом Васкрслог Господа. Ми, вели свети Апостол, *који у овој свету живимо, Христос устаде, Христос васкрсе и ми у новом животу ходимо*. То је наш подвиг, хришћански подвиг у новоме животу. Каквом? – Бесмртном животу.

Ти си хришћанин. Долази жалост кроз овај свет, али знај, све је бесмртно што чиниш. Све иде у Вечни Живот с тобом. *Ко је у Христу нова је твар*, вели Свети Апостол Павле, нова је твар. Бити у Христу, вером си у Христу, где, ти си нови човек, човек од крштења, човек бесмртности. Где, ти нови човек, ти васкрсли мртавац, ти имаш ново срце, нову душу, бесмртно срце, бесмртну душу и бесмртну радост у Васкрсломе Господу. Где, све *старо прође и ново настаде*. Старо прође, прође стари смртни човек, и настаде нови, бесмртни човек у Христу. Прође смрад људског живота и настаде пролеће људског живота, вечно пролеће. Прођоше старе мисли, стара осећања, смрт смрдљива, и појавише се од Христа у човеку нова осећања, бесмртна и вечна, која миришу на Небо. Осећања и мисли хришћанинове миришу на Небо.

Ништа ново под сунцем осим једнога – осим Господа Христа! То је Једино Ново. И људи који хоће да имају у себи то Ново, то Вечно Ново, ту Новину која никад не стари, ето имају у Господу Христу. Њу стичу само вером у Њега, вером у Васкрслог Господа Исуса. Јер

у овој свету, браћо, ништа није вечно осим онога што не умире, осим онога што је јаче од смрти – а то је Господ Христос и све што је од Њега и у Њему. То никада не умире и то је Вечно Ново. Вечно Ново и за тебе и за мене и за сваког човека, јер та васкрсла Божанска сила коју Господ даје човеку, тај Вечни Живот, Вечна Правда, ето вечних сила које никаква смрт сатрти не може, нити истерати из тебе, Христовог човека.

Да, у овој свету само су хришћани вечито нови, вечно млади, јер нема смрти у њиховој души. Њих не може ништа да застари. У овој свету човек застари од греха, застари од смрти, док не умре сав се распадне у каљузи својој. А Христов човек је вечно млад. Што дуже живи, све је млађи, јер таква је вечност коју Господ даје, таква је Вечна Сила, Вечна Правда, Вечни Живот који Господ даје Својим следбеницима.

Ми, данашњи људи, живимо у свету такозваних револуција. Ми живимо у свету преврата. Живимо у свету, како веле, највећих прекретница. Куда, куда прекретнице данашње воде? – У злочине, у убиства! Све су то лажне револуције! Све су то лажни преврати, који не воде човека бесмртном животу и Вечном Животу, који не воде човека правој истинској срећи! Све је то лаж! То је револуција палог у рају који је човека навео на грех – ђавола! Револуције ђавола, то су револуције садашње. Шта ја говорим? – Истину, сву истину историје људске. Јер шта је урадио ђаво са Адамом и Евом? – Он је навео њих на своју ђавољу револуцију. У чему је та револуција? У чему је тај преврат који је ђаво извршио у нашем људском животу? У чему је та страшна прекретница и та страшна скретница, која је воз људског живота скренула са шина бесмртности у смрт, у амбис смрти? Шта је ђаво урадио са људима? – Он је људе преварио, он је људе одвратио од Бога. То је та револуција ђавоља. Грех је убацио у њихову душу. А грех – шта је урадио са њима? Он им је обећао: „Ако једете од овога рода забрањенога ви ћете постати бесмртни, бићете као богови.” Појели наши прародитељи, и где, сурвали

ИЗ СВЕТООТАЧКЕ РИЗНИЦЕ

се у амбис смрти. Слагао их ђаво. Извршила се највећа револуција. Јадни наши прародитељи Адам и Ева: мислили су да ће помоћу зла доћи до добра, да ће помоћу ђавола постати богови. То је данашња револуција: да се хоће помоћу ђавола постати бог! У томе је сав грех. У томе је сва лаж свих револуција мимо Христа, мимо Васкрсења Господа Христа. Људи хоће да постану богови помоћу ђавола! Каква лаж!

Али у тој лажи живи не само род људски до Христа, него и данас. Данас – данас то се исто чини, то се исто ради. Људи хоће помоћу зла, помоћу злочина да зацаре на земљи правду, (такозвану) велику правду за све људе. Погледајте, каква се правда зацарује по Азији, Африци, Европи, Аустралији и Америци? Правда злочина, правда покоља! Ђавоља сила! Ђаво опио умове људи, саблазнио их највећом саблазни и преварио највећом преваром: преваром да се може постати добар помоћу зла, да се може постати добар помоћу ђавола, да се може бити добар без Бога и против Бога.

А Господ дошао у овај свет да покаже и докаже, да само помоћу добрих средстава може се постати добар, да се само помоћу Божјом може постати бог по благодати, да само помоћу Бога човек може постати савршен у овоме свету, савршен у добру, савршен у правди, савршен у истини, савршен у љубави. Без тога свет се гуши у злочину и злочинима. Непрекидан злочин – то је историја рода људског. Непрекидан злочин – без Христа и против Христа. Један дивни Светитељ, Симеон Нови Богослов, рекао је: „Добро које се не учини на добар начин, није добро.” То је еванђелско учење, браћо. Добро се може постићи само добрим начинима. До доброг се може доћи само помоћу Бога, а не помоћу ђавола. Вечноме Животу, Вечној Истини, Вечној Правди може се стићи само помоћу Бога, Господа Христа, не помоћу лажи ђаволских, помоћу ђавола.

У чему је разлика између свих тих револуција и револуције Господа Христа – Васкрсење Његово! У чему? У томе што сва Европа учи, попут лажног папизма: „Циљ

оправдава средства.” А Еванђеље Христово учи: не, циљ не оправдава средства, већ добар циљ тражи увек само добра средства, и добар се циљ може остварити само увек помоћу добрих средстава. Ништа се добро у свету не може постићи помоћу лошег, већ само помоћу доброг. Господ је Христос дошао у овај свет да људе спасе од греха, да спасе грешнике од греха, а не да сатре и убије грешнике због греха.

А Европа, ево је, стално убија човека због греха. Европске теорије, луде и глупе, ево врше покољ по Азији, по Африци, по целој свету врше покоље, и хоће те лажне луде теорије европске да помоћу зла остваре добро у овоме свету, да помоћу злочина остваре срећу рода људског. А гле, све лаж до лажи, смрт до смрти! А пуно разних опијума: култура, цивилизација, биоскопи, позоришта, кафане, барови, безочна уживања, сладострасни призори, све изложба до изложбе ђавољих саблазни. И све оне врше страшан покољ људских душа. Покољ људских душа почиње од Европе, највише од Европе, и онда надаље шири се кроз све демонске светове.

А ми хришћани, ми хришћани од Крштења почињемо. То је једина сила, то је једино ново, ту силу даје Господ Христос свакоме од нас. И ми, ми се одликујемо од свих других људи тиме што верујемо у Васкрсење Господа Христа и у своје лично васкрсење. И ми, ми данашњи хришћани, у двадесетоме веку хришћани, иако кљакави и богаљи, ми сведочимо једну истину са Светим Апостолима. Сведочанство, какво? Сведочимо Васкрслог Господа! Васкрсао Господ, васкрсао је човек! То је наше сведочанство. Ми стално у овоме свету, сваки од нас као хришћанин проповеда једно, сведочи једно: Васкрслог Господа и васкрслог себе. И живи у овоме свету као васкрсли мртавац који је победио смрт, победио је све смрти и данас и сутра и вавек. Киме? – Васкрслим Господом Исусом Христом.

Христос воскрес! Ваистину воскрес!

Преподобни Јустин Ћелијски
Пасхалне беседе
Београд 1998, стр. 194 – 199.

СТАРЕЧНИК

Преподобни Исак Сирин

МОЛИТВА ПРЕД КРСТОМ

Неограничена сила Божја обитава у Крсту на исти начин како је на несазнатљив начин обитавала у оном ковчегу коме се народ поклањао са великим трепетом и страхом – обитавала је савршавајући у њему чудеса и страшна знамења међу онима који се нису стидели да га називају чак и Богом, односно, међу онима који су га гледали са страхом као на самог Бога, јер је част поштовања достојног имена Божјег била на њему. Не само што га је Народ поштовао под тим именом, него и други непријатељски народи: *Тешко нама, јер је Бог Народа дошао данас у табор* (1 Цар. 4, 7). Управо она сила која је била у ковчегу, обитава, како верујемо, у овом лику Крста коме се клањамо и који поштујемо са великом свешћу о присуству Божјем.

Нису ли Мојсије и народ падали пред ковчегом у великом страху и трепету? Није ли Исус Навин лежао пред њим од јутра до вечери, павши на лице своје? Нису ли страшна откривења Божја која су изазвала његово поштовање била пројављена у њему? Јер Шехина Божја је живела у њему – управо она која сада живи у Крсту. Она је отишла оданде и тајанствено се уселила у Крст.

Многи су силом Крста кротили звери, показивали одважност пред лицем огња, ходили по водама, васкрсавали мртве, заустављали кугу, приморавали изворе да теку у сасушеним и дивљим областима, постављали границе морима, заповедали бујицама великих река да теку на супротну страну, обрађали реке узводно. Али зашто бисмо говорили о томе? Чак се и сâм сатана са својом влашћу боји образа Крста када га ми изображавамо против њега.

Иако је смрт била толико страшна за људску природу, сада се чак и жене и деца

смеју тој смрти. Смрт која влада над свима не само што је сада постала лакшом за чеда вере, него се и међу незнабошцима веома умањило страх пред њом у поређењу са оним како је било раније.

Као што је служење Новог Завета у већој части пред Богом него оно што је било присуство у Старом Завету, и као што постоји разлика између Мојсија и Христа, и као што је служење које је задобио Исус боље од онога које је било дато кроз Мојсија, и као што је слава човекова већа и лепша у творењу од славе бестелесних ствари, тако је овај образ (Крст), који сада постоји, у далеко већем поштовању услед части Онога Човека Кога је од нас Божанство узело у обиталиште Себи и из

узрока оног божанског благовољења које постоји у томе Човеку што је у потпуности постао храм Његов – благовољења различитог од оног прасликовног благовољења које је у старини било присутно у бесловесним стварима које су прасликовале, попут сенке, буђа добра у Христу.

За оне који истински верују, гледање Крста није мала ствар, јер се све тајне разуме-

СТАРЕЧНИК

вају преко њега. Али сваки пут кад подижу очи и гледају на њега, они као да се загледају у лик Христов и тако изражавају поштовање према Њему. Виђење Крста драгоцено је за њих и страшно, и у исто време жуђено... И сваки пут када се приближавамо Крсту ми као да се приближавамо телу Христовом: то нам се тако чини по вери у Њега. И посредством нашег приближавања Њему и загледања у Њега ми одмах свесно усходимо умом својим на небо, као да је захваљујући неком невидљивом и натчулном виђењу и поштовању у односу на човечанство Господа нашег апсорбовано скривено виђење наше некаквим созерцањем тајне вере.

Крст ми поштујемо у име Христово и ради Христа. Уопште, све што је припадало Христу као човеку треба да поштујемо као уздигнуто до Бога Који је зажелио да Човек Христос учествује у слави Божанства. Све је то постало за нас очигледно на Крсту, и посредством Крста ми смо задобили прецизно знање о Саздаатељу.

Крст је риза Христова, исто као што је човештво Христово одећа божанства Његовог. Тако Крст служи као слика, очекујући време када ће бити пројављена истинска Праслика. Тада ће ти предмети бити непотребни, јер Божанство живи у човечанству неодвојиво, без краја и завек, тојест, без ограничења. Зато ми гледамо Крст као на место Шехине Свевишњег, светилиште Господње, океан Тајни Домостроја Божјег. Тај образ Крста јавља нашем оку вере, тајну два завета... Јер ово је такође печат Домостроја Спаситеља нашег. Кад год гледамо на Крст на тај начин, са утихлим мислима, сабира се и предстаје пред унутарњим очима нашим успомена на свецели Домострој Господа нашег.

Нека је благословен Бог који нас посредством материјалних предмета у свако доба тајанствено приводи знању невидљивости Своје; Он сеје и запечаћује у разуму нашем сећање на старање Његово за нас у свим по-

колењима посредством видљивих облика, вежујући разум наш љубављу у скривености Његовој. Нека се узвеселе срца наша у тајнама вере које поседујемо; узрадујмо се у Богу Који се тако много стара за нас; уђимо созерцањем разума нашег у Његово усхићујуће дело које је Он предузео нас ради; узрадујмо се у нади која се открила нама, деци Христовој, у тајни Новог Завета, који смо задобили Његовим посредством. Достојан је поклоњења Бог Који ради нашега спасења чини све у свету да би нас приближио Себи пре него што се открије оно будуће стање у коме ћемо задобити блага достојна синова Божјих. Достојна је поклоњења тајна силе Крста, који нам је даривао све то. Анђелског знања удостојили смо се кроз Њега захваљујући сили чијим посредством је свака твар била створена – како видљива тако и невидљива.

Митрополит Иларион Алфејев
Духовни свет преподобног Исака Сирина
Беседа, Нови Сад 2017, стр. 285 – 296.

ИЗ ЛЕТОПИСА

ХРАМ РОЂЕЊА СВЕТОГА ЈОВАНА КРСТИТЕЉА У БАЧКОЈ ПАЛАНЦИ

Чувајући свој верски и национални идентитет, Срби су и у новој земљи подизали своје цркве, па је тако прва православна црква у Паланци подигнута крајем 17. столећа, а први писани помен цркве везан је за запис из 1725. године. Стара црква се налазила на крају данашње Шафарикове улице, близу Словачке евангелистичке цркве. Стара црква Рођења светог Јована Крститеља сазидаана је од печене и непечене цигле. Била је дуга око двадесет пет метара, широка седам и по, а висока око четири метра. Црква је била покривена црепом, а на озиданом звонику налазила су се три звона. Над олтаром је стајао крст од лима, а унутрашњост је красио позлаћени иконостас с представама Распећа, дванаесторице апостола, Свете Тројице, док су престоне иконе, уз иконе Христа и Богородице, чиниле још иконе светог Николе и светог Јована Крститеља. Пошто се налазила на обали рукавца реке Дунава, црква је била изложена честим поплавама, од којих је она из 1770.

године трајно оштетила цркву. После премештања већине српских кућа на узвишени део насеља, на такозвани Зечки брег, 1782. године донета је одлука да се од власти затражи дозвола за подизање нове цркве.

На основу Патента о верској толеранцији цара Јосифа Другог, Србима у Хабзбуршкој монархији је допуштено да своје цркве подижу без потешкоћа, уз поштовање уобичајеног административног поступка. Захтев који је био упућен Угарској дворској комори резултовао је добијањем сагласности за грађење нове цркве 15. новембра 1784. године. Претходне године (1783) са зидарским мајстором Јозефом Циглером из Черевиха склопљен је уговор о њеној изградњи. Септембра 1784. године православним верницима допуштено је да дају новчани прилог за изградњу нове цркве. Верници су том приликом сакупили 2.186,44 форинте, а прилози су се кретали од једне до пет стотина форинти. Према важећим прописима прилог су могли дати само они који нису

ИЗ ЛЕТОПИСА

имали пореска дуговања према Хабзбуршкој монархији, због чега је од тадашњих четири стотине православних домаћинстава прилог могло дати тек њих осамдесет. Рушење старе и почетак градње нове цркве Рођења светог Јована Крститеља наступило је 1785. године, а први проблеми су се појавили 1787. године, када је умро зидарски мајстор Циглер, због чега је даља градња поверена Ернесту Харлеу, такође из Черевиха. Рок од четири године за завршетак цркве вишеструко је премашен и градња се протегла све до 1801. године, када су завршени груби грађевински радови. У наредним годинама уследили су израда иконостаса и осликавање зидова. Часна трпеза је купљена у Будимпешти и постављена је 1815. године, чиме је градња цркве окончана. Црква је реновирана у више наврата (1846, 1903, 1935, 1961. и 2014. године) и у то време су предузимани конзерваторско-реставраторски и грађевински радови. У звонику старе цркве налазила су се три звона. Највеће звоно је било изливено 1753. године, а потом пренесено у нову цркву. Следеће звоно је изливено 1806. године, док је треће звоно са сатним механизмом купљено у Пешти 1813. године. Сва звона су преливена 1868. године, осим звона из 1806. године, које је постављено на овдашњем православном гробљу. Нова звона су била изливена у Бечком Новом Месту, док је позлата израђена у Пешти. Звона су наредбом угарских власти скинута са звоника 1916. године, за време Првог светског рата, да би се од њих израдиле топовске цеви. Великим напорима и одрицањима верника и свештенства, нова звона су подигнута на црквени звоник 2. јануара 1926. године, а била су изливена у ливници Предрага Јовановића у Новом Саду.

По својим стилским карактеристикама храм Рођења светог Јована Крститеља припада прелазном периоду из познобарокне у класицистичку епоху. То је једнобродна грађевина са апсидом (олтаром) ширине наоса (брода) на истоку и звоником на западној страни, док су певнички испусти нешто шири и правоугаоне су основе. Спољни зидови издељени су пиластрима који имају базу ослоњену на сокл, висине од 60 до 80 цм. Фа-

сада је наглашене декорације. Звоник је покривен црепом 1821. године, када је замењен кров од шиндре (дрвета). Етернит-плоче су постављене 1936, а замењене су лимом 2014. године. Сат је уграђен још 1814, а замењен је новим сатом 1862. године и радио је до Другог светског рата. Поправљен је 2014. године.

Иконостас је осликао Георгије Јездимировић 1811. године. Његов потпис се налази на престоној икони Богородице са Христом. Резбарију иконостаса, коју чини комбинација низа храстових листова, класја и ружиних цветова, урадио је каменички дрворезбар Марко Вујатовић. Над престоним иконама Христа и Богородице приказане су две птице окренуте једна према другој, док се око празничних икона налази пераст лист, као и уплетен венац с цветовима руже. Око медаљона с фигурама пророка налази се винова лоза, као и око крста с Распећем. Резбарија иконостаса, као и трокраки чираци пред престоним иконама, који су дело Георгија Девића, под заштитом су државе.

ИЗ ЛЕТОПИСА

Христов Гроб је осликао Константин Пантелић 1836. године, а дрворезбарске радове извршио је Григорије Девић. Стара Паланка је у 19. столећу, уз Нови Сад и Сремске Карловце, у стручној литератури виђена као значајан дрворезбарски центар и то, пре свега, захваљујући Девићевој радионици. На наслонима турских столова у припрати налазе се иконе светих Козме и Дамјана и светог Николе. Ове иконе је 1905. године осликао свештеномученик Рафаило Момчиловић.

Над долејом се налази Јездимировићева представа *Саваот у слави*, док су у угловима јеванђелисти са симболима. Остале зидне декорације су из 1846. године и слабије су у сваком погледу од Јездимировићевих декорација. Насликао их је Богољуб Ђукић, а помагали су му Стефан Жишка из Селенче и Андрија Чавић из Черевиха. Поред фигуралних композиција, унутрашњост храма декорисана је орнаментиком са стилским карактеристикама епохе историзма. Ова орнаментика је урађена 1962. године када су, о трошку Српске православне црквене општине у Бачкој Паланци, очишћени иконостас с резбаријом, тронове, певнице, али и зидне слике и зидна декорација. Цела црква – и иконостас и зидно сликарство – превучени су слојем чађи, што је последица дугогодишњег паљења свећа у цркви и пожара из 1978. године. Последице пожара брзо су саниране, али је храм остао

чађав, потамнео и мрачан, што је у потпуности изменило оригинални колорит читавог амбијента. У периоду 2015 – 2018. године, Покрајински завод за заштиту споменика културе извршио је конзерваторско-реставраторске радове на зидном сликарству, а на зидној декорацији дипломирани конзерватор-реставратор Горан Болић из Суботице.

Витражи су дело мајстора из Будимпеште и израђени су 1914. године. На спољашњој страни, изнад северних врата, налази се икона Светога Саве у мозаику, урађена у Венецији 1974. године.

Покрајински завод за заштиту споменика културе из Новог Сада категорисао је Светојовановски храм у Бачкој Паланци као културно добро од великог значаја. Поред помињаних чирака и иконостаса, под заштитом државе налазе се и две књиге – *Престоно Јеванђеље* (штампано 1690. године у Лвову) и *Пентикостар* (штампан исте године у Москви). Изузетну вредност, и по старини и по богослужбеној употреби, има

антиминс који је 1708. године у Бечу поручио митрополит крушедолски Исаија Ђаковић. Пошто је он изненада умро, освећење антиминса је извршио епископ славонски Софронije Подгоричанин, који се тада затекао у Бечу. Постоји велика вероватноћа да је овај антиминс из Крушедола донесен у Паланку за време Другог светског рата. У Галерији Матице српске у Новом Саду чувају се четири старе иконе из Бачке Паланке и рипида с ликом херувима. Сасвим је могуће да су иконе Христа и Богородице – непознатог иконописца, настале око 1730. године – биле престоне иконе старе цркве на обали Дунава. У Галерији Матице српске чува се и Богородичина икона, коју је насликао Јанко Халкозовић око 1770. године, као и икона Рођење Христово, рад руског иконописца 18. столећа.

Протопрезвитер Стевица Илић

ПРОТОПРЕЗВИТЕР ЈОВАН БОРОТА (1851 – 1924)

Протопрезвитер Јован Борота био је један од српских јереја који су служили на част својој Цркви и верном народу. Иако није рођен у Бечеју – пореклом је из Славоније – читав његов живот и рад везан је за највећу варош српског дела Потисја. Ступивши на дужност у доба када се Српска Црква и народ у Бечеју за време Аустроугарске монархије (1867 – 1914) нашао у изузетно тешком положају, Јован Борота је бодрио своје духовно стадо, усмеравајући га да што лакше преброди тежак период. Поред духовног старања о повереном му верном народу, прота Јован је подстицао развој културно-просветних удружења и оснивање новчаних завода код Срба у потиским местима. Та удружења – оснивана у доба планске масовне колонизације мађарског живља у Потисје, иза које је стајала угарска држава – требало је да послуже као брана против покушаја унијаћења и однарођавања православних Срба у тешком времену од 1867. до 1918. године.

Прота Борота је, као један од иницијатора, заслужан и за отварање Грађанске школе у Старом Бечеју. Вишу гимназију је завршио у Бечу, а Духовну академију у Кијеву као један од најбољих студената. Убрзо постаје професор у Богословији у Сремским Карловцима, а потом и њен ректор. Говорио је мађарски, немачки и руски, а служио се и латинским језиком. Рукоположен је у Задру, 25. марта 1875. године, од епископа Стефана Кнежевића. У чин протопрезвитера произведен је 1/13. августа 1885. године, од стране горњокарловачког владике. Ову дужност ће прота Јован Борота успешно обављати током наредне четири деценије. Старобечејском протопрезвтеријату припадало је следећих дванаест места: Бачко Градиште, Србобран, Турија, Стари Бечеј, Бачко Петрово Село, Мол, Ада, Сента, Стара Кањижа, Велебит, Мартонош и Хоргош, у којима је живело око 40 хиљада православних душа.

Прота Борота је био изузетно цењен и по свом просветно-педагошком раду. Напи-

сао је уџбеник *Православна хришћанска наука. За српску кућу и школу*, који је штампан у штампарији Људевита Левија у Старом Бечеју 1890. године. Дело *Две исповести* штампано је у Српској штампарији др Душана Петровића у Суботици 1894. године, а књига под насловом *Шта каже Библија* штампана је 1900. године у штампарији Људевита Левија. Следеће године је, у истој штампарији, штампан *Катихизис за малу децу*. Написао је уџбеник *Библијска повест за основну школу*, који је штампан 1903. године у Сремским Карловцима, да би 1912. године из штампе изишла *Реч проте Јована Бороте казана на освећењу обновљене капеле баронице Еуфимије Јовићке храма Рођења Светог Јована Претече*, у издању штампарије Владимира Радосављевића. У овом раду прота Борота укратко излаже историју српског народа и цркве на подручју Старог Бечеја, од смираја 18. до освета 20. века. Последње књижевно дело проте Јована Бороте је његов говор изречен на свечаној седници Општинског представништва Старог Бечеја 8. јуна 1920. године, у славу потписаног мира између Антанте и Мађарске у Тријанону. Поменути говор штампан је у штампарији Владимира Радосављевића и достављен је свакој српској кући у вароши.

У време службовања протопрезвитера Јована Бороте, Српска православна црквена општина из Старог Бечеја је склопила уговор са познатим сликаром и последњим значајним српским живописцем – Урошем Предићем, о осликовању иконостаса храма Светог великомученика Георгија. По слову уговора осликовање иконостаса требало је да буде завршено за пет година, а Предић је шездесет и три иконе урадио у периоду 1889 – 1893. године. Пошто је Урош Предић од проте Бороте и осталих свештеника храма Светог Георгија добио препоруке о распореду престоних икона у певницама, прионуо је на рад. Завршене иконе је по групама слао у Стари Бечеј, а прво је урадио престоне иконе. У вези са примањем прве групе икона, прота

ПОРТРЕТИ ГОВОРЕ

Борота је обавестио Црквени одбор да је Епархијска конзисторија бачка именовала сталну Коалудирајућу комисију „у лицима окружног протопрезвитера Јована Бороте, јереја Јована Павловића, пароха ађанскога, и јереја Лазара Каћанског из Сентомаша (Србобрана), којој ће комисији задаћа бити да од времена на време прегледа припослате иконе, које сликар г. Урош Предић за Старобечејску цркву израђује, те да свој извештај редовно поднаша“. Поменутој комисији стављено је у задатак да оцењује да ли су иконе насликане у духу свете Православне Цркве. Комисија је током следеће четири године прегледала свих седам група икона послатих у Стари Бечеј и ни на једну није имала примедби. По завршетку израде икона за храм Светог Георгија, Урош Предић је у просторијама Српске црквено-на-

родне школе приредио изложбу својих дела из области иконописа, а уводну реч је произнео прота Јован Борота. То је била прва ликовна изложба одржана у Старом Бечеју. Постављање икона у иконостас храма трајало је пуне две године и завршено је 1895. године.

Из до сада изнетих чињеница види се колико је био широк делокруг рада протопрезвитера Јована Бороте. Поред своје духовне мисије био је цењен школски вероучитељ и бавио се књижевним и просветно-педагошким радом. Обављао је и дужност првог председника „Одбора петорице“, задужбине Софије Дражић. Поред тога, стао је на браник угрожених права српског народа и, као председник школског одбора, борио се за очување његове црквено-школске аутономије. Био је прави син свога народа, коме је служио до последњег дана живота. Упокојио се 1924. године у Новом

Саду. Његови посмртни остаци пренети су у Стари Бечеј, а сахрањен је на почасном месту, поред капеле Преноса моштију Светог оца Николаја, коју је 1874. године подигла Софија Дражић. За свој самопрегорни рад на добро српског народа и Цркве, указом Његовог Величанства краља Александра Карађорђевића, одликован је орденом Светог Саве трећег степена. Орден му је 1923. године уручио лично Стеван Каћански, срески начелник. Захвалан верни народ Старог Бечеја хтео је да сачува успомену на свога проту Јована, тако да је 31. децембра 1924. године, на седници варошког представништва донесена одлука да дотадашња „Петлова улица“ добије назив „Улица проте Јована Бороте“.

Немања Карапанџић

ИЗМЕЋУ СТРАХА И НАДЕ

На северу живописног залива Мирабела крије се старо рибарско село Плака, са чије обале нам поглед у плаветнило Критског мора зауставља острво Спиналонга. Попут напуштене галије, окружене тиркизним бојама Егеја, ово острво-тврђава вековима стражари на бранику древне минојске цивилизације, остављајући без даха многобројне посетиоце.

Историја Спиналонге, коју још зову и Острво проклетих, крије тужну причу о последњој колонији оболелих од лепре у најближој историји, која је постојала од 1903 – 1957. године. На почетку су то били само пацијенти са Крита, а након неколико година и стотине других оболелих, сакупљених на једном месту, из целе Грчке. Надахнута причом о граду духова, чувена књижевница Викторија Хислоп написала је дирљиву књигу Острво, по којој је касније снимљена истоимена грчка серија. Моје сећање на острво Спиналонга је из периода студија на Богословском факултету, када смо као апсолвенти, на екскурзији, посетили острво Крит вођени архимандритом Макаријем, садашњим Митрополитом катарским. Беседећи испред храма Светог Пантелејмона на Спиналонги, отац Макарије нам је указао на необичну повест о оцу Хрисанту Куцулујанакису из Јерапетре, духовнику јединствене црквене заједнице уједињене страшном болешћу и изгнањем из друштва. Чувајући од заборава дело и подвиг свога свештеника, преживели становници Спиналонге су једном приликом подсетили на први сусрет са старцем:

„До доласка оца Хрисанта – сведочи један од бивших пацијената – свештеници су се кратко задржавали на острву. Обично су долазили суботом и предвече се, заједно са лекаrima, враћали у Плаку. Чезнули смо за духовном храном, толико нам је требала утеха коју никако нисмо могли да нађемо.” Приликом прве посете острву, служећи Литургију у напуштеном храму, отац је приметио једног болесника да је ушао у цркву и обратио му се речима: „Оче, остаћу на Литургији под усло-

вом да ме причестиш, а ако је Господ тако моћан као што кажеш, ти ћеш, како то обично бива, употребити Дарове без бојазни од моје лепре.” Отац је задовољно климнуо главом и на очиглед осталих болесника, који су из прикрајка пратили шта се дешава, употребио свете Дарове преостале у путиру. Прошло је месец дана и болесници су чекали свештеника да се врати, уверени да ће овај пут доћи као пацијент. На њихово огромно изненађење, он се вратио потпуно здрав. Од тада је, у наредних десет година, отац Хрисант редовно служио Литургију, као што су се и чуда редовно догађала. Сваки пут када би црквена звона позвала на службу, на стотине болесника би се окупило у храму и око храма, сузама заливајући порту. Храм Светог Пантелејмона, који су затекли као рушевину, обновили су ови лепрозни болесници; са храмом су обновили и своју веру коју су некада у очају, због тешке болести, изгубили.

Када бих, за више од две деценије служења светом олтару, у рукама држао свети путир и кашичицу, често бих се сетио оца Хрисанта, пастира и духовника, који је сведочећи Божју Љубав, вером и надом гасио страх својој духовној деци. Ако некога пут нанесе на Крит, овај чудесни бисер Медитерана, нека издвоји мало времена и посети манастир Топлу где од 1972. године почива овај Божји угодник.

Да су нека мирнија времена, на овом месту би вероватно ставили тачку и закључили овај сажети животопис оца Хрисанта

Поводи

Куцулујанакиса, али случај је хтео, да чувени мит о христолошким расправама на пијацама средњовековног Константинопоља, коначно добије своју потврду и у нашој збиљи. Полемика на тему црквене праксе причешћивања, искрала се из мистагошких одаја и винула у таблоиде, интернет портале и на друштвене мреже. Виртуелна агора постала је поприште на коме сабље оштре не само експерти са титулама, него и сви они који данас сачињавају српску медијску маглу: аналитичари, ботови, блогери, звезде ријалитија и борци за политичку коректност, који се у осудама Цркве, по устаљеном правилу, служе урбаним цинизмом и руралним хумором, омаловажавајући и вређајући најдубља осећања верујућих људи. Свака реч која је изговорена, пренета или записана је мерена и осуђивана, већ према томе ко је унапред заузео какву позицију. Велики Шекспир би у бесмртном *Хамлету* рекао: „Опростите ми моју проповед, јер у ово време гнојаво од греха, врлина мора порок молити за опроштај; треба пред њим да се савија, молећи да му учини добротинство”.

Подсетимо на крају да је Црква предукус и икона Царства Божјег, али да то Царство објављује свету и да у свету делује као мистични Богочовечански организам. Зато се Црква увек трудила да изађе у сусрет свету али увек са намером да изнесе пред свет Истину а не да Истину релативизује. Тај посао никада није био лак. Сетимо се само светих Отаца који су у зноју лица свога тумачили језичке недоумице, попут чувеног разликовања термина *омоусион* и *омиусион*. Данашњи изазов није

мањи у односу на древна времена; зато треба следовати Оцима који нису одступали ни за јоту од своје вере и Предања, иако су пред собом имали чиновничка лица царског двора која нису увек разумевала суштину њиховог труда и истрајности. Знали су да од ових људи зависи јединство Цркве, па су јединствујући у вери, храбро и мудро наступали, уложивши сву снагу и знање које им је Бог дао.

Зато морамо бити свесни, да је свако одступање пред притиском јавности одступање од светоотачког пута које се, како видимо у неким помесним Црквама, завршава затвореним храмовима. Оно што отац Никола Лудовикос назива плишаним тоталитаризмом прети да Цркву, која је некада у оваквим околностима била највећа па и једина нада, сведе у оквире приватног, а чији ће *modus vivendi* креирати свет ограничен у својој датости, створености и смртности.

Протојереј Миодраг Андрић

Не бој се, само веруј

Боже мој,
Водио си ме руком благом
Кроз све дане мога живота
И ову пошаст што нас снађе
Знам, победиће Твоја доброта.

Другога пута за мене нема,
Давно сам прошао све страпцутице,
Твојим стопама желим да ходим
И с'вером да гледам у Твоје лице.

Али вере довољно немам
И зато страх добија крила
Нађе се душа у колапсу света,
Тамо где досад није била.

Молитву сричем и душу храбрим
Да Твојим путем ходи право
И чврсто се уздам у речи Твоје:
Са тобом сам, не бој се, веруј само.

Протојереј Владан Симић

СТРАДАЊЕ ПРАВОСЛАВНИХ СВЕШТЕНИКА ТОКОМ ШАЈКАШКО-НОВОСАДСКЕ РАЦИЈЕ

*Ко ће нас раставити од љубави Христове?
Жалост или тескоба, или гоњење, или глад,
или голоотиња, или опасност, или мач? [...]
Али у свему овоме побеђујемо кроз
Онога који нас је заволео (Рим. 8, 35 – 37).*

Према страдању човек се може односити као рањена звер која трчи у своју јазбину, да би тамо стењући угинула, или као духовни човек, који је одлучио да ојача кроз искушења.

„За страдања крив је сам човек, али то плаћају они који су можда најмање криви, невине жртве туђе мржње и мрачних сила које се боре за власт у свету. „Бог је Љубав” – ето основног, средишњег хришћанског догмата. Он је једини, свемогући Бог, Створитељ и Владика света. Он је допустио страдање. Преображење страдања, освећење страдања. За хришћанина су корен и основа овога дати у добровољном страдању Сина Божијег”, по речима песника и историчара руске културе Николаја С. Арсењева.

Данас смо овде да се у ове јануарске дане поново сетимо страдања наших ближњих, пре 78 година, током такозване Рације на простору јужне Бачке. Оних који су изгубили животе у великим страдањима нашег народа, али и оних који су остали живи и живећи непрестано страдали и сведочили о овом великом злочину – погрому јануарских дана 1942. године.

По речима оца Андреја Ткачова: „Одужимање сећања је вероватно најгора од свих врста крађа. Или пљачки.” Следствено томе, од свих страдања српског народа у 20. столећу, људских, материјалних и свих других, српски народ је највише пострадао од заборава сопствених страдања.

Стога није добро да ћутимо, јер бисмо тиме починили нови злочин према жртвама и према њиховим потомцима, који можда те злочине нису запамтили, али је неопходно да знају како би свој живот сачували од тако прљавих злочиначких дела, како каже отац Јован Радосављевић у својој књизи

ПОВОДИ

Рација и логори у Бачкој за време Другог светског рата.

Страдање је у случају српског народа постало наметнута пракса. Поред оног најважнијег – људског живота, уништавани су имовина и културно и историјско наслеђе. Прва је на удару била Српска Православна Црква. У случају нашег народа, Црква је носилац националног идентитета, жижа народног окупљања и ослонац непрекинутог вишевековног трајања народа.

Страдање Цркве траје од добровољног страдања Сина Божјег, преко небројено мученика – сведока вере, све до ратних страха 20. столећа, где је то поново део ширег контекста, кроз разарања која се под разним изговорима и на разне начине настављају до наших дана. Посматрајући страдање Српске Цркве можемо пратити страдање целокупног српског народа, јер је увек, заједно са народом, страдала и Црква, у свим крајевима где су Срби живели.

Већ приликом уласка мађарских окупационих снага у Бачку априла 1941. године, као први међу свештеницима страдао је сомборски парох прота Димитрије Бокшан. На основу тога видимо да су ова страдања имала за циљ да обезглаве нашу заједницу, да се од ње створи средство, односно објекат у глобално-политичким дешавањима, а не субјекат који ће пружати активан отпор.

Некада силним политичким и војним империјама, данас специјалним империјама чији се обриси једва назиру.

Такво поступање мађарске окупационе војске имало је свој врхунац у злогласној, такозваној Рацији у јужној Бачкој, у јануару 1942. године. Сам овај појам *рације*, у контексту дешавања у јужној Бачкој, треба посматрати као еуфемизам, односно прикривање стварног средства и циља, односно злочина који се десио, а који нам је добро познат.

Личности о којима уважени господин Петар Ђурђевић говори у свом раду и са чијим се ликовима можемо упознати на овој изложби, поред тога што су биле православни свештенослужитељи, биле су и личности, за оно време изузетних биографија: духовни пастири, јавни делатници, високообразовани, носиоци високих одликовања, на високим црквено-административним дужностима, професори и вероучитељи.

Било је оних који су, као јереј Павле Костић из Чуруга, провели тек месец дана на повереној им црквено-пастирској служби, али и оних који су прва страдања претрпели још током Првог светског рата.

Аутор се користио архивском и документационом грађом, монографијама и публикацијама, којих има све више из ове области. У овоме је имао подршку Епархије бачке и црквених општина на простору Шајкашке. На читавом подухвату смо му неизмерно благодарни.

По речима Епископа бачког Иринеја: „Злочинци су највеће зло нанели сами себи и народима из којих су потекли. Невино пострадали постали су спасени и праведни пред Богом. Постали су путокази наши пред историјом.”

Додао бих да су они у себи развијали најлепше народне врлине. У миру били су марљиви, одговорни и успешни. У часовима највеће опасности одани заједници, Богу и свом народу. Спремни да преузму највећу одговорност – и кад треба радити и кад треба страдати, увек носећи Христа у свом срцу.

Ђакон Мирослав Николић

СТРАДАЊЕ ПРАВОСЛАВНИХ СВЕШТЕНИКА

– Наша вера је проверена у великим мукама. –

Дозволите ми да себе и све вас најпре подсетим да нису давно била времена када је морало да се ћути о Рацији. Прво обележавање Рације одржано је још у времену док је Нови Сад био стратешка позадина највеће ратне операције у току трајања Другог светског рата у Југославији, а то је био Сремски фронт. У моменту док су се још пребројавали погинули у Батинској бици, тадашња градска власт је у Саборној цркви организовала помен пострадалима у Рацији, одржана је комеморација у Јеврејској општини, а у Дому културе – некадашњем Спомен-дому краља Александра, данас Соколском дому – одржано је пригодно културно-уметничко подсећање. Током 1946. године био је само један помен Рације, али није одржана комеморација. Од 1947. године више нема ни речи ни слова о Рацији. Тако ће остати све до 1967, када је први пут после двадесет година организовано јавно сећање на Рацију, када је председник Општине Тима Врбашки на совјетском броду „Вијена“ отишао до половине Дунава, спустио венац, а као лајтмотив читаве комеморације био је Стаљинов *Посмртни марш*. Наравно, 1967. године у свему овоме није учествовао ниједан православни свештеник. Тада су биле битне организације СУБНОР и Савез социјалистичког радног народа, чиме су жртве пострадале у Рацији стављене у сасвим други контекст. Њихово страдање повезивано је са народно-ослободилачком борбом, што никако не одговара истини. Људи који су пострадали у Рацији били су цивили, људи који се нису замерили окупационом режиму.

Подсетићу Вас да је већ приликом уласка мађарске војске, према

званичним изворима Државне комисије за истраживање злочина, убијено преко 3.500 хиљаде грађана Бачке, иако 1918. године – када је српска војска, после четири године непошtedних борби и изгнанства, прешла Саву и Дунав и ослободила ове крајеве – ниједно лице није било убијено. Српска војска, која је прошла албанску голготу и затекла своје спаљене куће и први геноцид у Европи који је извршен, није постала војска осветника, него је донела ред и организацију власти на овим просторима. Међутим, тако није било 1941. године. Формиран је систем националне неправедности, бројне групације становништва биле су подређене новом окупационом режиму, формиран су концентрациони логори, људи су протеривани. Званичан податак Мађарске капетаније каже да је двадесет хиљада Срба протерано из Новог Сада. Град је пред Други светски рат имао седамдесет хиљада становника – двадесет хиљада је протерано. Ако рачунамо оне који су већ били у логорима, можемо рећи да је популација Новог Сада била око четрдесет и пет хиљада становника. Током три страшна јануарска дана, од 21. до 23. јануара, приведено је на легитимисање у Левенте, односно у данашњи Соколски дом, двадесет хиљада становника Новог Сада. Готово половина становништва

Поводи

Новог Сада је тада била подвргнута систему сурове тортуре, а затим је дошло и до сурове егzekуције.

Прота Алимпије Поповић је 1945. године прочитао проглас о подизању пригодног спомен-обележја на Дунавској обали, које би било посвећено жртвама Рације. Међутим, проћи ће 26 година пре него што ће се то и догодити. Када је коначно постављено спомен-обележје, испод њега је постављена табла са натписом на четири језика: *Жртвама фашизма*. Мађарска није била устројена као фашистичка држава, што опет извлачи из контекста читаву ову жртву. Ти људи су страдали само због једног разлога – зато што су били православни Срби и зато што су били Јевреји. Вартоломејска ноћ, која је за хугеноте прошла у једној ноћи, за Србе и Јевреје траја-

ла је од 4. до 30. јануара 1942. године. То није била рација. Сви добро знамо шта је рација – то је масовно претресање одређеног просто-

ра, провера идентитета појединаца. Оно што се тих дана десило био је, с једне стране, здружени злочин са примесом геноцида, у којем су коришћени сви ауторитети цивилне, војне и полицијске власти, са циљем промене етничке структуре јужне Бачке и, са друге стране, учествовање тадашње Мађарске у монструозном плану уништења Јевреја у Европи. Времена су прошла и почела су да

се мењају. Тек од 1990. године припадници Српске Православне Цркве су коначно добили оно право које им је било одузето четрдесет и пет година, тојест да учествују у обележавању Новосадске рације.

Жртва свештеника пострадалих током Новосадске рације је универзална. Она треба да опомиње читав свет. Наша обавеза је да их се сећамо. Ретко где у изворима постоје прецизни подаци о начину страдања православних свештеника у Рацији. Сачувано је једно сведочење о професору Вељку Зуцајићу, који је био одведен у данашњу улицу Војводе Бојовића где се налазила касарна. Он је покушао да се на мађарском језику обрати својим ђелатима. Међутим, они су одбили сваки разговор. Када је схватио шта ће се догодити, позвао је присутни народ на молитву. Сви су клекнули, помолили су се Господу и у молитви их је дочекала смрт. То је оно мучеништво које сведочи Црква. Свето Писмо нас учи да права вера мора бити гоњена. Наша вера је проверена у овим великим мукама и слава Господу што нас није оставио и што је са нама био у свим тим страдањима.

Мсп Петар Ђурђев
директор Историјског архива Града Новог Сада

АЛМАШКА ЦРКВА – ХРАМ СВЕТА ТРИ ЈЕРАРХА У НОВОМ САДУ Три века историјског сведочења

Благословом Његовог Преосвештенства Епископа новосадског и бачког господина Иринеја, у издању Црквене општине новосадске, објављена је монографија под називом *Алмашка црква. Храм Света Три Јерарха у Новом Саду. Три века историјског постојања*. Монографија је објављена поводом прославе значајног јубилеја – тристоте годишњице од градње првог Алмашког храма у Новом Саду, а настала је као плод заједничког труда тројице аутора: блажене успомене протопрезвитера Алимпија Поповића, протопрезвитера-ставрофора Миливоја Р. Мијатова, архијерејског намесника новосадског првог, уједно и уредника ове репрезентативне монографије, као и господина Петра Ђурђева, директора Историјског архива Града Новог Сада.

Блаженопочивши прота Алимпије Поповић (1888 – 1967), некадашњи парох алмашки, аутор је *Летописа* Алмашког храма, којим је обухваћен период од 1717. до 1958. године. Будући да је Архива Епархије бачке изгорела у пожару током Буне 1849. године, *Летопис* проте Алимпија представља најзначајнији сачувани историјски извор за проучавање историје Алмашког храма у назначеном периоду, те је, приликом писања поменуте монографије, послужио као примарни историјски извор.

Поред пажљиво одабраних делова *Летописа* проте Алимпија, најновија монографија о храму Света Три Јерарха у Новом Саду садржи и драгоцене прилоге протопрезвитера-ставрофора Миливоја Р. Мијатова и господина Петра Ђурђева. Наведене целине складно су обједињене у монографији, те је, у том смислу, читалачкој јавности омогућено подробно упознавање многих детаља из живота и историје овог познатог новосадског храма. Чињеница да је уредник монографије прота Миливој Мијатов и сâм службовао као парох при Алмашком храму, подразумева да су

његови прилози посебно надахнути личним искуством које је доживео као настојатељ храма и дугогодишњи парохијски свештеник.

Монографија о Алмашкој цркви подељена је у петнаест поглавља. На првим страницама монографије изложене су релевантне историјске чињенице у вези с насељавањем данашњег Алмашког краја становништвом камералног села Алмаша. Посебна пажња посвећена је значајним појединостима о изградњи и потоњим обновама Алмашког храма. Први Алмашки храм саграђен је од плетера у периоду између 1718. и 1720. године. Међутим, после нешто више од десет година подигнут је нови храм од знатно чвршћег материјала – печене и непечене цигле. Овај нови – други по реду Алмашки храм – осветио је епископ бачки Висарион Павловић 1733. године. Коначно, своју бригу за дом Божји Алмашани су поново показали изградивши на истом месту трећи храм – 1797. године. Реч је о храму Света Три Јерарха који до данас постоји, а подигнут је на веома специфичан начин. Познато је, наиме, да је храм из 1733.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

године обзидан зидовима и сводом новог храма, те је изграђен потпуно нови храм у данашњим димензијама.

О изузетној црквеној, духовној и историјско-културној вредности Алмашког храма упечатљиво сведоче поглавља монографије у којима су детаљно представљене архитектонске карактеристике и унутрашњост храма о којем је реч. Захваљујући квалитетним фотографијама које садржи монографија, читаоци су у прилици да сагледају лепоту црквено-уметничког израза, којом одише унутрашњост и спољашњост Алмашког храма. Поред тога, садржај монографије је обogaћен многим занимљивим подацима из историје наведеног храма, а који су мање познати широј јавности. Тако је, поред осталог, у монографији доступан хронолошки попис матичних књига које су сачуване у архиви Алмашке парохије, као и попис свештеника који су, према истим матичним књигама, савршавали требе при Алмашком храму у периоду од 1767. до 1957. године. Још једна специфичност ове монографије јесте поглавље посвећено записима на маргинама богослужбених књига Алмашког храма. Подједнако значајно јесте и поглавље у којем се, на основу Летописа проте Алимпија Поповића, износе интересантна сведочанства о гробљу које се налазило у порти Алмашког храма. Вредно је споменути да су на страницама монографије исписани и

сажети летописни подаци о осталим новосадским храмовима, као и о православним гробљима. Монографија о Алмашком храму читаоцима приближава и многе друге детаље из историје Новог Сада, па чак и оне трагичне, попут бомбардовања у Буну 1849. године, када је запаљен торањ Алмашког храма, а није превиђено ни велико страдање новосадског становништва у такозваној Рацији, која је извршена од 21. до 23. јануара 1942. године. После рата наступио је тежак период живота за Цркву, а самим тим и за Алмашку парохију и Алмашки храм, које власт није поштедела. Овој теми посвећено је посебно поглавље под називом *Алмашки храм у послератном периоду*. Преданим трудом вредних пастира Цркве Христове, предвођених мудрим епископима бачким, али и несебичном љубављу многих људи, Алмашки храм је у потоњим годинама ипак обнављан и успешно одржаван, о чему сведочи садржај једног од последњих поглавља монографије. На самом крају представљени су основни биографски подаци о свештеницима који су службовали као пароси при Алмашком храму, почев од презвитера Григорија Радишића (1764 – 1863). Као посебан додатак у монографији је изложен краћи попис инвентара Алмашког храма.

Узевши у обзир садржај најновије монографије о Алмашкој цркви, с правом је могуће закључити да је реч о делу којим је пружен неоспоран допринос у осветљавању и очувању од заборава важних сегмената из историје наведеног новосадског храма. Ова монографија представља значајан прилог историји Епархије бачке, али и историји Алмашког краја, који је недавно проглашен за просторно културно-историјску целину. Сумирајући утиске о монографији посвећеној Алмашком храму, можемо рећи да је њеним садржајем веома успешно, одговорно и квалитетно представљена 300-годишња историја храма Света Три Јерарха у Новом Саду.

Приказ монографије представља краћу верзију текста који је објављен у *Зборнику Матице српске за историју* 100 (2/2019), стр. 145 – 146.

Др Милан Бандобрански

ИЗ ШКОЛСКЕ КЛУПЕ

„СВЕТЛОСТ КОЈОЈ НИ ПОЧЕТАК ПОЧИЊЕ НИ КРАЈ ИШЧЕЗАВА”

Ја сам светлост свету (Јн. 8, 12), речи су Господа нашег Исуса Христа. Беспочетна и нестворена светлост Бога Живога сија искључиво кроз Цркву Његову. Црква је заједница људи са Богом. Свети Оци би рекли да ван Цркве нема спасења. Видимо ли сада величину дела Савиног? Он нам је омогућио да се на дан Страшног суда не постидимо пред Створитељем овога света, да станемо са Његове десне стране и паднемо у загрљај оца Србије, нашег пастира Саве.

Алекса Шантић је рекао: „Ми пут свој знамо – пут Богочовека.” На тај пут нас је усмерио царски син са племићком титулом која није од овога света, титулом *архиепископа*. Управио је брод Цркве на једини исправан пут који води у Царство небеско. Наследник светих апостола најмилије је јагње Христово из рода нашег. Унизио се пред људима да би се узвисио пред Богом, затворио се у мрачну келију да би видео светлост престола Божјег. Његовим молитвама удостојени смо да се свако јутро пробудимо и благодаримо Христу што нам је дао таквог пастира.

Закорачили смо у девето столеће заједничког живота са Светитељем Савом. Он је и сада жив, исто онолико колико је био када се

подвизавао по светогорским пустињама тражећи благодат Христову. Тек када је прешао границу између земаљског и небеског Јерусалима могао је да се моли свом душом својом загладан у Тројицу и потпомогнут серафимским клицањем: „Свјат, Свјат, Свјат, Господ Саваот. Испуни се Небо и Земља славом Твојом.” Што год је Сава ткао, везивао је концем за небо.

Када би требало сажети целокупан смисао светосавља и целокупан Савин живот у две реченице, довољне би биле следеће речи Светог владике Николаја из *Охридског пролога*: „Сви који се светом прославише са светом и пропадоше, а који се Христом прославише са Христом се и спасоше. Слава овога света је смрт, а слава Христова живот, вечни и никад умрли.” Зато, не бој се стадо Савино јер „Светлост којој ни почетак почиње ни крај ишчезава” обасјава пут твој у Царство Христово.

Лазар Пајовић Ђуровић
ученик четвртог разреда
Гимназије „Јован Јовановић Змај”

СВЕТОСАВСКА БЕСЕДА

Преосвећени Владико, поштовани професори, пријатељи ове школе, драга децо светосавска!

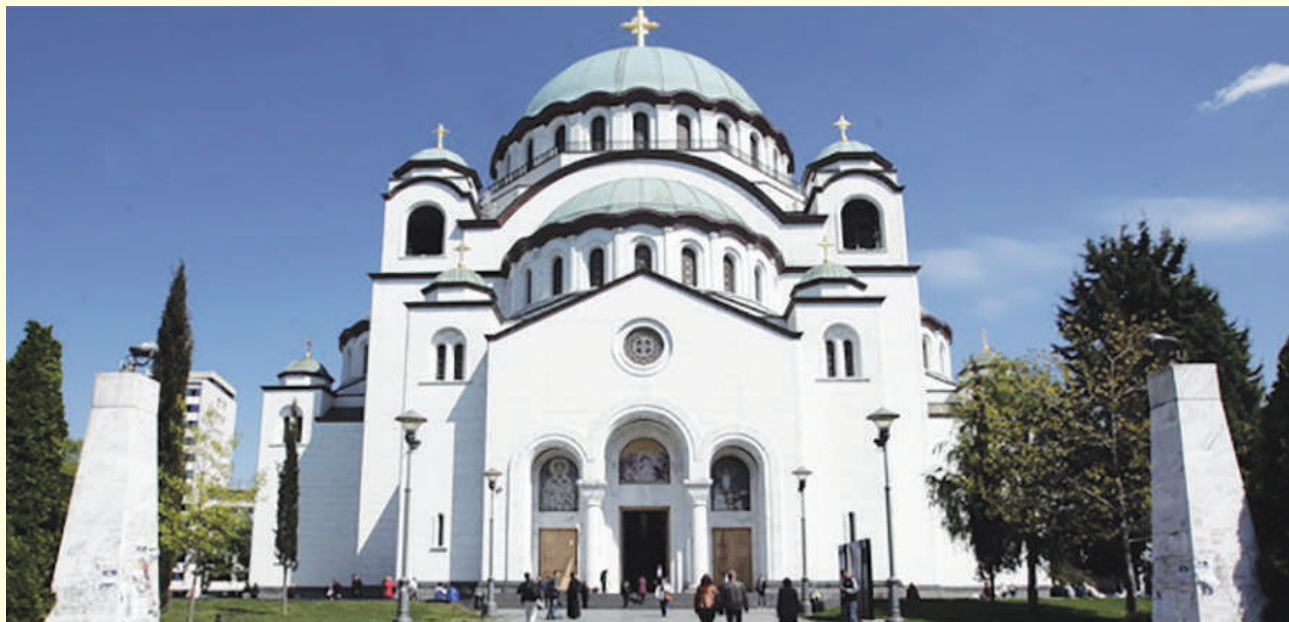
Промишљајући о беседи коју треба изговорити на данашњи дан, моја мисао се разлила у два правца: да ли да говорим о томе шта би Срби били без Светог Саве, или да сведочим о томе шта су Срби са Светим Савом? Шта би били Срби без Светог Саве не знамо, али знамо шта су Срби са Светим Савом.

Светим Савом је рођен један пут, којим се иде ево већ осам векова. И тај пут није Савин пут, већ је он Христов пут, и тај пут нема раскрсница ни стрампутица, јер је он посвечен и запечаћен знаковима поред пута: Студеницом, Жичом, Сопотанима и Грачаницом. И како човек да не види такве знаке, такве сасуде благодати Божје, и како да залута, осим ако му није стало до пута ни до циља? Ако му није стало ни до пута, ни до циља, онда он није Савин, и Сава није његов, ако он превиђа Светосавски пут, он превиђа темељ

ИЗ ШКОЛСКЕ КЛУПЕ

и генезу свега код нас Срба, превиђа оног од кога све креће код нас: и духовност, и просветитељство, и књижевност, јер Свети Сава је почетак свих наших почетака, како је то дивно засведочио Васко Попа: „Путује без пута и пут се са њим рађа.”

Истичући чињеницу да је Свети Сава први српски Архиепископ, први учитељ, први просветитељ, не смемо заборавити да је темељ и корен личности Савине Сâм Христос. Бог никада не прославља ради Њега Самог, већ да се покаже слава и сила Божја, да се покаже сведочанство вечне истине, вечне правде Божје и вечног живота у Живом Богу. Зато, када кажемо да је Свети Сава просветитељ, морамо знати да је он прво светитељ, да је због свога светитељства просветитељ, јер просветљење је просветљење Духом Светим. Све што Сава чини исходи из његове светости. И када бос пешачи преко Свете Горе, и када гради Хиландар, и када мири завађену браћу, Свети Сава кроз реч и дело испуњава речи Христове о Светости.

Путујући светосавским путем, тражећи подобије Светости Савине и хитајући ка вечности као једином непролазном, антрополошком битију, поједине странице наше историје исписују се златним словима. Тако путујући Светосавским путем, у овој години Господњој – са радошћу и великом одговорношћу – прослављамо осам векова аутокефалије Српске Православне Цркве. Шта је та

1219. година ако није најраније детињство нашег народа, јер ако није народна – није ни црквена. Свети Сава од Срба ствара народ, али од тог истог народа ствара Цркву. И како раздвојити Цркву и државу, а не поделити један народ? Зато и постоји вечни позив на јединство српског народа, зато смо и посрбили од Византије четири „С”, али га ставили око Крста, а не мимо Крста, јер је јединство српског народа у Крсту и око Крста, тојест Цркве Христове.

Данас, на дан молитвеног сећања на Светога Саву, треба опет да завапимо и позовемо наш многострадални народ на измирење, да се измиримо са Богом, да се измиримо са собом, да се измиримо са браћом и да се измиримо једни са другима. И онај ко данас не одговара на овај позив, он није Христов, он није Савин, он није достојан својих светих предака, који своје свете животе положише у неразрушиве темеље свога народа. Њихови животи су чокоти на којима смо изникли ми као лозе њихове, а они су се трудили, молили и страдали да бисмо ми живели у миру.

Нека се мир и љубав зацаре у нашим срцима и да молитвама Светога Саве опстанемо као народ достојан своје историје, својих предака, имајући слогу међу собом, јер смо само тако Савини и Сава је наш!

На многе године!

Катихета Иван Костић

АКТУЕЛНОСТИ

Молебни канон Пресветој Богородици

Молебни канон Пресветој Богородици, ради подршке верном народу за очување светиња у Црној Гори, служио је Његово Преосвештенство Епископ мохачки г. Исихије, 17. јануара 2020. године, у храму Успења Пресвете Богородице у Новом Саду.

После молитве, Његово Преосвештенство Епископ бачки г. Иринеј предводио је Литију од Успенског храма, преко Трга слободе и Змај Јовине улице, до Саборне цркве. Беседећи у Светогеографијевском храму, владика Иринеј је поручио да је једини циљ и смисао таквих молитвених сабрања пружање подр-

шке нашој браћи и сестрама по вери. *Већинска Црна Гора је против овог незаконитог псеудозакона, који директно удара на основна права наше Српске Православне Цркве, односно њених епархија на територији данашње Црне Горе. Молитвено, тихо, достојанствено, мирно, ненасилно протестовање против таквог закона је морална дужност и морални императив. Ми, овим путем и на овај начин – молитвено се обраћајући Господу, Пресветој Богородици, светим угодницима Божјим, а затим вршећи литије – исказујемо своју солидарност, своју састрадалну љубав и своју наду и увереност да ће, ако Бог да, правда и истина тријумфовати над сваким обликом неправде, истакао је Епископ бачки.*

На молитви у Успенској цркви и у Литији до Саборног храма учествовао је г. Милош Вучевић, градоначелник Новог Сада, са својим сарадницима.

У понедељак, 30. децембра 2019. године, Епископ бачки г. Иринеј предводио је протестну шетњу у знак подршке одбрани права Српске Православне Цркве у Црној Гори. Владика је, заједно са Епископом мохачким г. Исихијем и свештенством Епархије бачке, на Тргу Републике у Новом Саду присуствовао протесту организованом против усвајања дискриминаторног „Закона о слободи вероисповести (!) и правном положају верских заједница“ у Црној Гори, и тиме је пружио пуну подршку одбрани права Српске Православне Цркве у Црној Гори. Мирном шетњом од Трга Републике до Градске куће, грађани Новог Сада, предвођени својим Епископом, исказали су одлучно противљење насилном одузимању цркава и манастира, и упутили молитве Господу да уразуми представнике власти у Црној Гори да прекину са насиљем и отимањем имовине Српске Православне Цркве у Црној Гори.

Православни идентитет српскога народа неће моћи да одузму

У емисији „Сучељавање“, емитованој 15. јануара 2020. године, на програму Радио-телевизије Војводине, говорећи о угрожености и страдању Српске Православне Цркве у Републици Црној Гори, протопрезвитаер Вла-

АКТУЕЛНОСТИ

дан Симић, секретар Епископа бачког, подсетио је да је хришћанска Црква кроз историју имала разне епохе гоњења и да је из тих страдања увек излазила као апсолутни победник.

Црква вековима одолева свима онима који гледају да је на неки начин угрозе, и увек бива све јача, зато што кроз гоњење, кроз муку коју Црква претрпи и кроз молитве које се произносе, она се и сама обнавља молитвом, делује благодат Духа Светог. Ово што данас гледамо, широм свих места где се одржавају молитвене литије, јесте окупљање око имена Христовог. Српска Православна Црква није подељена организација, у смислу да је раздвојена на Митрополију и епархије у Црној Гори и у Београду. Ми смо јединствен организам. Констатација да Српска Црква у Црној Гори не признаје црногорску државу је нетачна. Овим Законом се показује да Црна Гора не жели да призна Српску Православну Цркву унутар својих граница. Ствар је јасна: црногорска држава, односно њен режим, жели да у потпуности умањи број српског народа на територији Црне Горе, и то чини тако што покушава да отме оно што је од овога народа немогуће отети – тај православни идентитет српског народа они неће моћи да одузму. Како рече господин Матија Бећковић: „Црногорци сада бране Цркву знајући да ако је изгубе – изгубиће све, али исто тако знајући да ако одбране Цркву – нико им ништа неће моћи одузети.” То је закључак који би режим у Црној Гори требало да има пред собом када буде доносио следеће кораке. Ја мислим да ће се на крају све ово завршити тиме што ће Црква из овога изићи – не само Црква у смислу институције него читав народ који тамо живи – као апсолутни победник, нагласио је прота Владан.

У Бечеју обележена 78-годишњица Рације у Бачкој

У Бечеју – месту у којем је пре 78 година на најсвирепији начин живот изгубило више од двеста особа – 3. јануара 2020. године одржан је централни помен у знак сећања на невино страдале Србе, Јевреје и Роме у злогласној Рацији у јужној Бачкој.

Његово Преосвештенство Епископ новосадски и бачки г. Иринеј служио је парастос у храму Светога великомученика Георгија у Бечеју, уз саслужење Епископа мохачког г. Исихија и свештенства наше Епархије. Беседећи по завршетку парастоса, владика Иринеј је казао да је неопходно да узносимо молитве за покој душа свих невино пострадалих оне хладне зиме 1942. године.

Оно што можемо и што смо дужни то је да барем сами доприносимо ширењу цивилизације љубави – у име вере у Бога, у име вечних и непролазних етичких и духовних вредности човечанства. Нека Бог да да у том духу деламо – колико је у нашој моћи – са чврстом и непоколебљивом надом на Бога да је Он Господар историје, а не људи; да ће на крају тријумфовати Христос, а не антихрист; светлост, а не тама; правда, а не неправда; и Бог, а не сатана. Жртве никада – ни у својој молитви, ни у својим душама – нећемо заборавити, јер их не смео заборавити, казао је Епископ бачки.

После парастоса, на платоу испред Светогеоргијевског храма, молитвени помен је, у име Јеврејске заједнице Србије, служио господин Исак Асиел, врховни рабин Србије.

АКТУЕЛНОСТИ

Изложба посвећена страдању свештеника у Рацији у Бачкој

Под називом „Страдање православних свештеника током Шајкашко-новосадске рације”, у Културном центру Новог Сада приређена је изложба посвећена свештеницима који су побијени у Новосадској рацији и свима који су страдали у Рацији на читавом подручју јужне Бачке. Изложба је трајала од 22. до 27. јануара 2020. године.

Истичући да је неопходно неговати културу сећања на оне који су изгубили животе у страшним страдањима српскога народа у Рацији 1942. године, Ђакон Мирослав Николић је рекао на отварању изложбе да је српски народ највише пострадао од заборавља сопствених страдања. *Није добро да ћутимо, јер бисмо тиме починили нови злочин према жртвама и према њиховим потомцима. Страдање је, у случају српскога народа, постала наметнута пракса. Поред онога најважнијег – људских живота, уништавања је имовина, културно-историјско наслеђе. Прва је на удару била Срп-*

ска Православна Црква. Сâм појам Рације – у контексту дешавања у јужној Бачкој – треба посматрати као еуфемизам, односно прикривање стварног средства и циља злочина који се десио, навео је Ђакон Мирослав, благодаривши аутору поставке на залагању и труду да осветли чињенице о злочину из јануара 1942.

Историчар мср Петар Ђурђевић, директор Историјског архива Града Новог Сада и аутор изложбе, рекао је да се донедавно ћутало о Рацији. *Зашто за сваког свештеника немамо коначно слово о његовој кончини – зато што је злочин изведен тако вешто да не остане трага. Ретко имамо потврду шта се са киме тачно догодило. Знамо ко је одведен и ко га је одвео, знамо и да је убијен, али сâм тај зли чин нигде није описан. То је оно мучеништво које сведочи Црква. Наша вера је проверена у овим великим мукама и слава Господу што нас није оставио, поручио је г. Ђурђевић.*

Културни центар Новог Сада уприличио је ову изложбу у сарадњи са Историјским архивом Града Новог Сада.

На новосадском Кеју жртва рације, 23. јануара 2020. године обележена је 78-годишњица од овог трагичног догађаја

Код споменика *Породица*, Његово Преосвештенство Епископ бачки г. Иринеј служио је молитвени помен невиним жртвама Новосадске рације, уз саслужење епископа банатског Никанора, мохачког Исихија и умировљеног Филарета, новосадског свештенства и ђаконства. После служења помена, владика Иринеј је, поздравивши присутне, у својој беседи рекао да нам је света дужност да учини-

АКТУЕЛНОСТИ

мо све да се злочини никада не понове. Ми немамо право на заборав. Ми, као хришћани, овим сећањима не призивамо никакву освету нити распирујемо било какву мржњу. Ми, вршећи овај свети и светли помен, негујемо истинску човечност, која није могућна без истинске вере у Бога, у правду и љубав Божју, која ће на крају увек тријумфовати, нагласио је владика Иринеј.

У име Јеврејске заједнице Србије помен је одржао господин Исак Асиел, врховни рабин Србије. Положено је цвеће на споменик *Породица* и спуштен венац са брода Речне флотиле у Дунав. После програма уприличеног на *Кеју жртва рације*, присутни су се упутили ка новосадској плажи *Штранд*, где је служен помен код спомен-плоче жртвама *Рације*.

Непосредно пре свечаног обележавања годишњице Рације на Кеју, у центру Новог Сада (на углу улица Светозара Милетића и Грчкошколске) откривена је прва спомен-плоча посвећена колективном страдању у Новосадској рацији. Милетићева улица је својеврстан символ страдања грађана Новог Сада током злогласне Рације 1942. године, те је одређено да прва спомен-плоча посвећена колективном страдању у Новосадској рацији буде постављена управо на том месту. Спомен-обележје је постављено залагањем и трудом Одбора за обележавање Новосадске рације, у којем заједнички и подједнако сарађују овлашћени представници Епархије бачке, Града Новог Сада и Јеврејске општине у Новом Саду.

Његово Преосвештенство Епископ новосадски и бачки г. Иринеј прославио је своје Крсно име

На светој архијерејској Литургији, у Светогеографијевском храму у Новом Саду, начелствовао је Епископ бачки г. Иринеј, а саслуживали су Преосвећена господа епископи: врањски Пахомије, крушевачки Давид, нишки Арсеније, осечкопољски и барањски Херувим и мохачки Исихије, архимандрити Јован (Радосављевић) и Прокопије (Тајар), свештенство и ђаконство више епархија наше помесне Православне Цркве.

Беседећи после прочитаног јеванђелског одељка, владика Херувим је истакао да је свака Литургија образац и икономија целокупнога Домостроја нашега спасења. *Кроз њу се обнављамо, кроз њу се преображавамо, живећи врлинским начином живота. Знамо да смо ми ти који смо на путу светосавском, на путу мучеништва, на путу подвига, јер ако живимо литургијски и преображавамо се у новозаветнога човека, облачимо се у одећу непролазности, у одећу Христову*, нагласио је Епископ осечкопољски и барањски.

У току свете Литургије, владика Иринеј рукоположио је монаха Јустина (Живанића) у чин јерођакона.

АКТУЕЛНОСТИ

Заблагодаривши епископима који су дошли да својим присуством духовно обогате празничну радост, Епископ бачки је честитао празник свима, а особито свечарима. На нама је да се Господу молимо и да чврсто верујемо да никада није победио, у досадашњој историји, онај који је устао против Бога и Цркве. Са непоколебивом надом и истрајном молитвом чинимо све што до нас стоји, поручио је домаћин сабрања, владика Иринеј.

После свете Литургије, у просторијама Црквене општине новосадске, Епископ зворничко-тузлански г. Фотије благословио је славске дарове – колач и жито. Владика Фотије је упутио најлепше молитвене жеље Епископу бачком г. Иринеју, поводом празновања његовог небеског молитвеника и заступника пред Господом. Желим да нашем старцу свети Јован Крститељ буде непрестано на помоћи, да би могао крст и мисију коју му је Бог поверио да изнесе достојанствено, казао је владика Фотије, подсетивши да је Јовањдан слава и Митрополита загребачко-љубљанског г. Порфирија и Епископа мохачког г. Исихија.

Епископ Иринеј добитник признања Удружења књижевника Србије

Његовом Преосвештенству Епископу новосадском и бачком г. Иринеју 22. јануара 2020. године уручено је признање Удружења књижевника Србије.

Благодарје – посебан вид признања Удружења књижевника Србије, уручује се

појединцима и институцијама за допринос у раду Удружења.

Имамо пред собом много разлога који нас позивају на одговорност и труд, и изнад свега на слогу и заједништво, што нам је, нажалост, Ахилова пета у историји, па и у садашњости. Свети Сава би требало да нам је надахнуће и за књижевни напор, и за напор у служби Богу и Цркви, и за напор у одржању народа и државе, и на сваком другом пољу. Ми већег надахнитеља, учитеља и просветитеља немамо, а мени се чини да нећемо ни имати докле год нас има на земљи, навео је владика Иринеј у свом обраћању, захваљујући на додељеном признању.

Удружење књижевника Србије основано је 1905. године. Његови чланови су припадници српских, иностраних и међународних академија уметности, као и добитници највишег националног признања за допринос развоју културе у Србији.

У Футогу одржано финално такмичење из веронауке

„Осам векова од добијања аутокефалности Српске Православне Цркве” – тема је финалног такмичења ученика основних школа архијерејских намесништава Епархије бачке, одржаног 25. јануара 2020. године у просторијама Спортске дворане у Футогу.

Поздрављајући ученике и њихове наставнике, Његово Преосвештенство Епископ мохачки г. Исихије је изразио радост на прилици да присуствује финалном такмичењу. Свети Сава је најбољи пример како ученицима тако и наставницима. У његовој личности видимо то како се понаша савршени ученик и како се понаша савршени наставник, у ра-

АКТУЕЛНОСТИ

зличитим деловима његовог живота. Нека је Свети Сава узор свима нама, казао је владика Исихије.

Завршни ниво такмичења састојао се из три задатка: „Пронађи место”, „Откриј личност” и „Покажи знање”, а учествовало је десет екипа са по три члана. Прво место освојили су ученици Основне школе „Вук Караџић” из Бачке Паланке, друго место такмичари Основне школе „Славко Родић” из Бачког Јарка, а треће место изборили су ученици Основне школе „Свети Сава” из Руменке. Епископ мохачки уручио је награде победничким екипама.

Такмичење на тему „Осам векова од добијања аутокефалности Српске Православне Цркве” организовали су Епархија бачка и Друштво наставника историје Бачке Паланке.

Прослава Светога Саве у Саборном храму у Новом Саду

Његово Преосвештенство Епископ бачки господин Иринеј служио је на празник Светога Саве свету архијерејску Литургију у Саборном храму у Новом Саду, уз саслужење Епископа мохачког господина Исихија, свештеног братства Светогеоргијевског храма и новосадских ђакона.

Честитавши присутнима велики празник, владика Иринеј је истакао да је Савиндан свецрквена и свенародна слава у српском народу. *Нема краја у којем живи наш народ, а да не постоји неко предање да је туда пролазио, у своје време, Свети Сава, и да је неки траг тога остао, у виду неког споменика или,*

ако ништа друго, неке чесме. Заиста, Свети Сава је својим делом најпре духовни отац нашег народа, а из тога дела – првог, основног, спасавајућег – истичу све друге његове делатности. Свети Сава је непревазиђен до данас, јер је извор његових дарова и способности био његова светост, подвижничка и благодатна делатност кроз живот, казао је владика Иринеј.

После заамвоне молитве Епископ мохачки г. Исихије је освештао славски колач и жито, а потом су се прослави Светога Саве, небеског покровитеља свих ђака, учитеља и наставника, традиционално придружила и деца, која су извела рецитал посвећен првом Архиепископу српском.

Литургији у Саборном храму присуствовали су и ученици основних и средњих школа са својим вероучитељима, а више од двеста ученика некадашње Српске православне велике гимназије, данашње Гимназије „Јован Јовановић Змај”, и ђака новосадских основних школа приступило је светој Тајни Причешћа.

Од Гимназије „Јован Јовановић Змај” до Саборног храма, барјак са грбом Гимназије и орден Светога Саве првог реда носили су, у име свих ученика, Арсен Буквић и Лазар Пајовић-Ђуровић, ђаци четвртог разреда Гимназије.

Представљена књига „Истрага предака”

Његово Преосвештенство Епископ бачки господин Иринеј учествовао је у среду, 5. фебруара 2020. године, у Српском народ-

АКТУЕЛНОСТИ

ном позоришту, у представљању књиге под насловом *Истрага предака*, аутора Ивана Негришорца. Поред владике Иринеја, о књизи су говорили академик Матија Бећковић и Селимир Радуловић, управник Библиотеке Матице српске.

Говорећи о делу, али и о тренутној ситуацији у Црној Гори, Епископ бачки је нагласио да претке не може нико истражити и искоренити као да их никада није ни било. У наше дане, не странке, не политички покрети, чак ни они са чисто српским предзнаком у Црној Гори, којих има много више него што мислимо или што се у медијима може прочитати, нису могли да пробуде овај несаломиви дух верности Завету и завештању предака, и борби против истраге својих предака. Парафразирајући покојног Владету Јеротића, као што постоје дарови наших предака, наслеђе духовно, културно, идентитетско и тако даље, тако постоје и дарови наших савременика, достојних потомака наших часних предака. Један од њих је и аутор ове дивне књиге, рекао је владика Иринеј.

Господин Селимир Радуловић, управник Библиотеке Матице српске, казао је да је реч о књизи која утврђује веродостојношћу и уверљивошћу с којом аутор приступа проблемима интегралног српства и целине српске културе и књижевности. *Бити Србин у савременој Црној Гори* – која је данас све оно што никада није била у својој историји, успостављена на неразумевању властите исто-

рије, на непоштовању властитог народа, на поништавању властите Цркве и властитог језика – то је готово равно голготској судбини, поручио је г. Радуловић.

Академик Матија Бећковић истакао је да је истрага предака – истрага памћења и предања, потирање истине и имена, писма и језика. *Идеја о национализацији Црне Горе није ни српска ни црногорска. Та је идеја обликована у центрима моћи изван српских простора, а срачуната је са намером да се целина српскога народа руинира тамо где је у прошлости била најчвршћа*, казао је академик Бећковић.

Оцењујући да нема те науке која би образложила да су Црногорци нешто друго у односу на целину српскога народа, господин Иван Негришорац је навео да без онога што су сами темељи идентитета српске културе црногорство и не постоји. Црногорци не постоје изван Косовског Завета, изван Православља, изван свега онога што је конституисало Србе у средњем веку. Ми морамо рачунати да ми живимо са једним центром моћи који води културни рат против Срба већ вековима. Он само мења упоришта, односно центри моћи су понешто различити, начини интерпретације целокупне српске судбине и српскога народа су понешто различити, али се слажу у бар једној јединој тачки, а то је – треба раздробити ову целину, као што је данас евидентно да се иде на раздробљавање целине православног простора. Морамо имати храбрости да се са таквим проблемима суочимо, поручио је аутор књиге *Истрага предака*.

Исповест свештеника Епархије бачке

Дана 16. марта 2020. године, као и сваке године пред наступање великог празника Пасхе, свештенство архијерејског намесништва новосадског првог приступило је светој Тајни исповести коју је, благословом Његовог Преосвештенства господина Иринеја, Епископа бачког, извршио високопречасни протопрезвитер-ставрофор Слободан Марковић, умировљени парох косјерићки. После извршене свете Тајне исповести, прота Слободан је подсетио свештенство о значају покајања и пожелео је присутним свештеницима и ђаконима да у здрављу душе и

АКТУЕЛНОСТИ

тела дочекају празник Христовог Васкрсења. Протопрезвитер-ставрофор Миливој Мијатов, архијерејски намесник новосадски први, захвалио је проти Слободану Марковићу на указаној љубави и труду, и пожелео му да у здрављу и добром расположењу проведе празник Васкрсења Христовога.

По благословеном поретку, светој Тајни исповести су приступили и сви свештеници Епархије бачке у својим намесништвима.

Уведен у дужност нови свештенослужитељ при Светоуспенском храму у Новом Саду

У петак, 10. априла 2020. године, у навечерје Лазареве суботе – празника којим молитвено обележавамо догађај када је Господ Христос, пре Свога Страдања и Васкрсења, васкрсао свог пријатеља, праведног Лазара – Успенска црква у Новом Саду је добила новог свештенослужитеља, протојереја Миодрага Шипку.

После одслуженог повечерја, протојереј-ставрофор Миливој Мијатов, архијерејски намесник новосадски први, прочитао је одлуку Његовог Преосвештенства Епископа бачког г. Иринеја, којом је протојереј Миодраг Шипка, негдашњи архијерејски

намесник суботички и парох при храму Вазнесења Господњег у Суботици, постављен за свештенослужитеља при храму Успенија Пресвете Богородице у Новом Саду.

Прота Миливој је пожелео оцу Миодрагу свако добро и благослов од Господа у пастирској служби у Новом Саду, уз молитвене жеље да пове-

рену му дужност обавља одговорно и савесно, као што је то до сада чинио у Суботици, и да искуства која је тамо стекао на прави начин искористи и да их још и умножи овде у Новом Саду, у Успенској цркви и у Црквеној општини новосадској.

Отац Миодраг је, најпре, заблагодарио Господу – Дародавцу свих добара, затим владици Иринеју на благослову, указаној части и на поверењу које му је указао да буде свештенослужитељ у овом знаменитом новосадском храму. Захвалио је проти Миливоју на увођењу у дужност и на лепим речима подршке, а настојатељу и братству храма на срдечном и топлим дочеку.

Протојереј Жељко Латиновић, настојатељ Успенског храма, пожелео је добродошлицу проти Миодрагу, нагласивши да се нада да ће заједно много година служити Богу и роду, заједно превазилазити сва искушења и, оно што је најбитније, ако Бог дâ, радовати се са свима светима у времену и у Вечности.

УПОКОЈ, ГОСПОДЕ

Протопрезвитер-ставрофор Илија Перичић (1928 – 2020)

Блажени су они које си изабрао и примио, Господе! (Пс. 65, 5)

Протопрезвитер-ставрофор Илија Перичић упокојио се у Господу у недељу, 8. марта 2020. године, у послеподневним часовима.

Прота Илија је рођен 19. августа 1928. године, у Бабином Долу, у Општини Шипово. Рукоположен је у чин свештеника 15. октобра 1964. године чинодејством блаженопочившег епископа горњокарловачког Симеона. Тридесет година је службовао у месту Рујевац, у Епархији горњокарловачкој.

Услед ратних дешавања, 1995. године је примљен у свезу клира Епархије бачке, где је службовао у местима Куцура и Лалић. Умировљен је 1. априла 2003. године.

Опело је служено 10. марта 2020. године у Лалићу, где је Прота и сахрањен.

Протонамесник Душан Ђукић
архијерејски намесник оџачки

СВЕТИЊАМА У ПОХОДЕ

ПРАВОСЛАВНА ЕПАРХИЈА БАЧКА

СЛУЖБА ЗА ПОКЛОНИЧКА ПУТОВАЊА

СВЕТИЊАМА У ПОХОДЕ

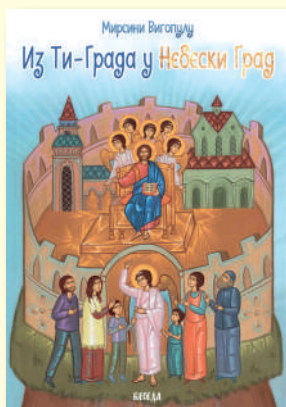
И У 2020. ГОДИНИ
ОРГАНИЗУЈЕ МНОГА
ПОКЛОНИЧКА ПУТОВАЊА

Информације на бројеве телефона:
064/12-93-616 и 021/526-068

НОВА ИЗДАЊА

ИЗ ТИ-ГРАДА У НЕБЕСКИ ГРАД

Мирсини Вигопулу

ИЗ ЈА-ГРАДА У ТИ-ГРАД

Мирсини Вигопулу

ПОУКЕ О ВАСПИТАВАЊУ ДЕЦЕ

Свети Порфирије Кавсокаливит

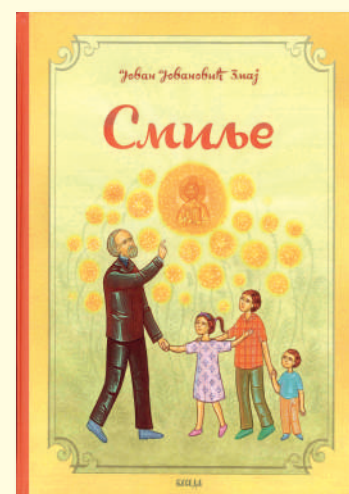
МОЈОЈ ВЕРИ

Јован Јовановић Змај

ХРИСТОВ НАУК

Јован Јовановић Змај

СМИЉЕ

Јован Јовановић Змај

КАКО СЕ КРСТИМ

Лидија Поповић

КАКО СЕ КО МОЛИ

Лидија Поповић

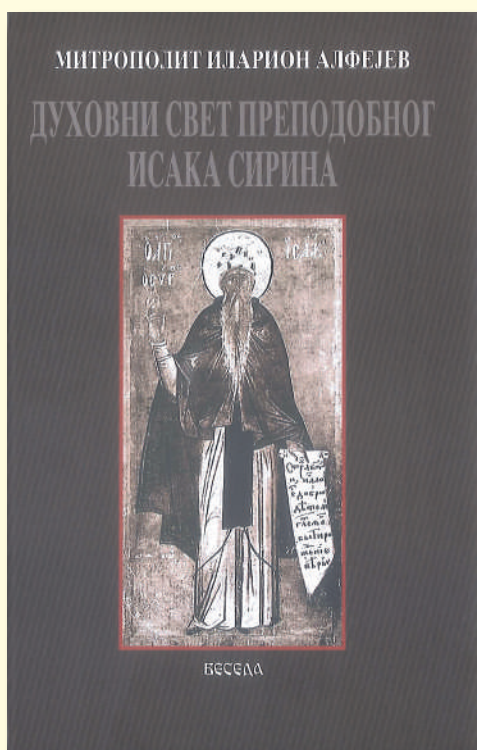

НОВА ИЗДАЊА

САБРАНА ДЕЛА СВЕТОГ ГРИГОРИЈА ПАЛАМЕ

ДУХОВНИ СВЕТ ПРЕПОДОБНОГ ИСАКА СИРИНА

Митрополит Иларион Алфејев

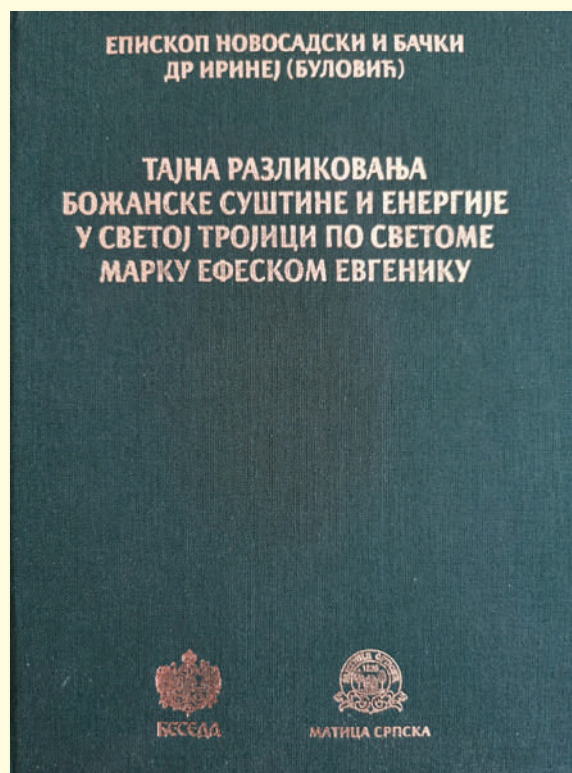

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ

Догматски списи

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ НИСКИ

Догматски списи

ТАЈНА РАЗЛИКОВАЊА БОЖАНСКЕ СУ- ШТИНЕ И ЕНЕРГИЈЕ У СВЕТОЈ ТРОЈИЦИ ПО СВЕТОМЕ МАРКУ ЕФЕСКОМ ЕВГЕНИКУ

Епископ новосадски и бачки
др Иринеј (Буловић)

НА ТАЛАСУ ПРАВОСЛАВЉА

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА
ЕПАРХИЈА БАЧКА
ИНФОРМАТИВНА СЛУЖБА

www.eparhijabacka.info; e-mail: epbackainfo@gmail.com

„Циљ наше Информативне службе је да буде у служби
сведочења и ширења православне вере.”

Епископ бачки г. Иринеј

ПОМОЗИМО ИЗГРАДЊУ
ХРАМА У МАНАСТИРУ
ВАСКРСЕЊА ХРИСТОВА
НА СУНЧАНОМ БРЕГУ У КАЋУ

Жиро рачун 250-2010001105760-64 (Еуробанка, Нови Сад)